

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Ugdymo mokslų institutas

Martyna Vilutytė

Vaikystės pedagogikos studijų programa
Bakalauro darbas

**Pradinių klasių mokinių žodyno turpinimas, taikant
kūrybinio rašymo metodus**

Darbo vadovė: doc. dr. Agnė Šimkienė

Vilnius
2023

Turinys

Įvadas	3
Kalbinis ugdymas ir žodyno plėtra	8
Kalbos suvokimo ugdymas pradinių klasių kontekste	8
Vaikų žodyno svarba	10
Žodyno plėtra	13
Kūrybiškumas ir kūrybinis rašymas	16
Kūrybiškumas švietimo ir kalbinio ugdymo kontekste	16
Rašymo gebėjimai ir kūrybinio rašymo samprata	18
Kūrybinis rašymas švietimo kontekste	21
Žodyno plėtimas taikant kūrybinio rašymo metodus	25
Kūrybinio rašymo ir žodyno plėtros sampratos pradinėse klasėse tyrimo metodika ir etika ..	28
Kokybinio tyrimo metodologija	28
Kokybinio tyrimo etika ir apribojimai	30
Kūrybinio rašymo ir žodyno plėtros sampratos pradinėse klasėse tyrimo analizė	31
Mokytojų požiūrio į vaikų žodyno plėtrą ir kūrybinio rašymo metodo taikymą kalbinių gebėjimų ugdymui analizė	31
Kasdiniame ugdymo kontekste mokytojų naudojamų pamokų planų analizė	42
Diskusija	46
Išvados	47
Šaltinių sąrašas	49
Priedai	53

SANTRAUKA

Martyna Vilutytė. **PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ ŽODYNO TURBINIMAS, TAIKANT KŪRYBINIO RAŠYMO METODUS.** Bakalauro darbas. Mokslinis vadovas doc. dr. Agnė Šimkienė. Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Vilnius, 2023. – 63 p.

Šiuolaikiniam žmogui kalba ir gebėjimas ja tinkamai, išraiškingai ir suprantamai komunikuoti yra be galo svarbus. Turtingesnis vaiko žodynas lemia jo sėkmę aiškiai ir raiškiai reiškiant mintis, kuriant įdomius ir rišlius sakinius, skatina geresnį pasaulio suvokimą ir akademinius pasiekimus, todėl švietimo kontekste žodyno plėtra yra viena iš prioritetinių sričių. Kūrybinis rašymas yra vienas iš veiksmingiausių metodų žodyno plėtos skatinimui, kadangi įsitraukdami į kūrybines užduotis vaikai turi galimybę laisvai reikšti savo mintis, taikyti naujai išmokus žodžius praktikoje bei pats metodas jiems yra malonus. Tačiau siekiant kuo efektyvesnių kūrybinio rašymo rezultatų, mokytojai privalo apmąstyti užduoties sąlygų, rašymo aplinkybių ir mokinių pasiruošimo tokio pobūdžio užduočiai tinkamumą. Atsižvelgiant į teorinę medžiagą ir mokslinių tyrimų rezultatus, šiame darbe atskleidžiamos pradinį klasių mokytojų patirtys taikant kūrybinio rašymo metodus vaikų žodyno plėtos skatinimui.

Tyrimo tikslas: teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti pradinį klasių mokytojų patirtis apie mokinių žodyno turbinimą, taikant kūrybinio rašymo metodus.

Tyrimo objektas: pradinį klasių mokinių žodyno turbinimas, taikant kūrybinio rašymo metodus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie vaikų žodyno plėtrą ir kūrybinį rašymą.
2. Identifikuoti pradinį klasių mokytojų patirtis apie pradinį klasių mokinių žodyno turbinimą, taikant kūrybinio rašymo metodus.
3. Atskleisti kūrybinio rašymo metodų taikymo pradinį klasių mokinių žodyno plėtrai svarbą.
4. Nustatyti mokinių žodyno plėtos ir kūrybinio rašymo elementų raišką pradinį klasių pamokų planuose, kurie skirti užsienio lituanistinėms mokykloms ir Lietuvos bendrojo ugdymo institucijoms.

Tyrimo metodai: pusiau struktūruotas pokalbis (interviu), pamokų planų analizė.

Interviu buvo vykdytas žodžiu individualiai apklausiant pašnekovus. Pusiau struktūruoto pokalbio klausimyną sudarė 18 klausimų, pagal kuriuos savo mintimis dalinosi 8 pašnekovai. Gauti rezultatai išnagrinėti turinio analizės principu. Pamokų planų analizės metodu išnagrinėti 7 pamokų planai – 4 iš jų taikyti užsienio lituanistinėse mokyklose, o 3 – Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.

Raktiniai žodžiai: kūrybinis rašymas, žodyno plėtra, kūrybiškumas, kalbinis ugdymas, pradinis ugdymas.

SUMMARY

Martyna Vilutytė. **ENRICHING THE VOCABULARY OF PRIMARY SCHOOL PUPILS USING CREATIVE WRITING METHODS.** Bachelor thesis. Scientific supervisor doc. dr. Agnė Šimkienė. Vilnius University, Faculty of Philosophy, Vilnius, 2023. - 63 p.

Language and the ability to communicate with it in a proper, expressive and comprehensible way is of utmost importance for a modern human being. A richer vocabulary determines a child's success in expressing his or her thoughts clearly and expressively, in creating interesting and coherent sentences, in understanding the world and in academic achievement, which is why, in the context of education, the development of vocabulary is a priority area. Creative writing is one of the most effective methods for promoting vocabulary development, as engaging in creative tasks gives children the opportunity to express themselves freely, to put their newly learned words into practice, and the method in itself is enjoyable. However, in order to maximise the results of creative writing, teachers must reflect on the appropriateness of the task conditions, the writing context and the students' preparation for this type of task. Taking into account theoretical material and research findings, this paper highlights the experiences of primary school teachers in applying creative writing methods to promote children's vocabulary development.

The aim of the study: to theoretically ground and empirically investigate primary school teachers' experiences of enriching their pupils' vocabulary using creative writing methods.

The object of the study: the enrichment of vocabulary of primary school pupils through creative writing methods.

Objectives of the study:

1. To analyse the scientific literature on children's vocabulary development and creative writing.
2. To identify primary school teachers' experiences of vocabulary enrichment for primary school pupils through creative writing methods.
3. To identify the importance of using creative writing techniques to develop primary school children's vocabulary.
4. To identify the expression of vocabulary development and creative writing elements in primary school lesson plans for foreign Lithuanian language schools and Lithuanian general education institutions.

Research methods: semi-structured interview, analysis of lesson plans.

The interviews were conducted orally and individually with the interviewees. The semi-structured interview questionnaire consisted of 18 questions on which 8 interviewees shared their thoughts. The results obtained were analysed using content analysis. 7 lesson plans were analysed using the

method of lesson plan analysis - 4 of them were used in foreign Lithuanian schools and 3 - in Lithuanian general education schools.

Keywords: creative writing, vocabulary development, creativity, language education, primary education.

Ivadas

„Nevalia pamiršti ne tik žmonių kalbų, bet ir jų žodžių.“

[Francis Bekonas]

Temos aktualumas. Poreikis kalbėtis, bendrauti, išsakyti savo mintis ir idėjas yra itin reikšmingas jau nuo seniausių laikų – žmogus visuomet ieškojo būdų, kaip keistis informacija pačiomis aktualiausiomis temomis. Bendravimas ir dalijimasis žiniomis, kad ir koku būdu tai daroma, padeda rūšiai išlikti, apsaugoti nuo pavojaus. Žmogaus kalbos raida buvo vienas iš didžiausių evoliucijos žingsnių, suteikusių galimybę visapusiškai žmonijos raidai (Cherry, 1966). Kaip teigia R. Žukauskienė (2012, p. 223): „Dar nesugebėdamas tarti žodžių ir sakinių, kūdikis geba bendrauti verksmu, gestais, veido išraiška“. Šie pirmieji mėginimai komunikuoti vėliau išsivysto į kalbinę raišką ir individui augant kartu tobulėja. Mintis apie tam tikrą idėją, konceptą ar reiškinių atsiranda pirmiau, o kalba tik po to tampa įrankiu tai minčiai išreikšti (Sera & Koenig, 2021).

Vienas svarbiausių kalbos atributų yra žmogaus žodynas, kurio plėtra prasideda jau antraisiais vaiko gyvenimo metais (Žukauskienė, 2012). Platesnis ir gilesnis žodynas leidžia patiems vaikams jaustis laisviau – jie turi daugiau galimybių tiksliau išreikšti savo mintis. Šiuolaikiniai ugdymo tikslai apibrėžia vaiko saviraiškos galimybę kaip vieną iš esminių kokybiško lavinimo dalių. Tai atsispindi ir Lietuvos bendrojo ugdymo programoje (2022), kurioje tarp išskiriamų septynių pagrindinių ugdymų kompetencijų yra ir komunikavimo kompetencija. Bene dažniausiai taikomas ir efektyviausias laikomas žodyno plėtros metodas yra skaitymas – juk, kaip teigia amerikiečių rašytojas R. Flesch, žodyno plėtrai būtinas naujų žodžių atradimas, tačiau pastarasis negali įvykti be skaitymo. Tačiau kasmet „Nielsen Book Research“ atliekamas vaikų knygų vartotojų tyrimas (angl. „*The Understanding of the Children's Book Consumer*“) rodo, jog per pastaruosius 10 metų kasdien arba beveik kiekvieną dieną skaitančių vaikų skaičius sumažėjo 13 procentų, o 2021 m. kas penktas 0-17 metų vaikas visiškai neskaityto savo malonumui - dauguma vaikų teikia pirmenybę laiko prie ekrano su skaitmeninėmis pramogomis leidimui (Albjerg, 2022). Tai sudaro prielaidą mąstyti apie kitokius vaiko žodyno plėtros metodus, kurie būtų jam patrauklesni, aktualesni ir labiau veiksmingi. O painiavos tarp šių skirtingų metodų, kaip teigia mokslininkai P. Witty ir L. La Brant (1946), yra nemažai, kadangi net ir vadovėliuose ar mokymo programose nėra bendro sutarimo, kaip turėtų būti traktuojamas žodyno plėtimas.

Kokybišką vaikų kalbinių gebėjimų ugdymą užtikrina tinkamai parinkti ir taikomi ugdomieji metodai. Pagrindinis mokytojų uždavinys yra parinkti vaikų poreikius atitinkančias švietimo strategijas ir leisti jiems universaliai tobulėti. Pasak tyrėjos K. Mikalauskaitės, būtent kūrybiškumas leidžia žmogui visapusiškai pažinti pasaulį ir remiantis tomis žiniomis kurti naujas bei vertingas idėjas (Mikalauskaitė, 2014). Pradinio švietimo kontekste kūrybiškumas taip pat užima gana svarbią

vietą ir yra integruojamas į skirtingas ugdymo sritis. Tyrėja A. Vilkėlienė (2005) teigia, jog didžioji dalis mokytojų (76 %) pamokose taiko integruoto mokymo metodus, iš kurių dažniausiai pasitaikantis yra meno integracija. Nekyla abejonių, kad ir kalbinio ugdymo kontekste kūrybiškumas atlieka dinamišką vaidmenį - kurdami pasakojimus, eilėraščius ir kitas literatūrines formas, žmonės aktyviai sąveikauja su žodžiais. Atsižvelgiant į žodyno plėtros svarbą ir kūrybinio rašymo veiklos privalumus, kyla poreikis nagrinėti šių dviejų elementų samplaikos perspektyvas. Kadangi nėra iki galo sutariama, ar žodyno turtingumas padeda rašymo gebėjimų lavinimui, ar kūrybinio rašymo užduotys gali padėti žodyno plėtrai, išryškėja esminis tyrimo probleminis klausimas: „Kokios kūrybinio rašymo metodo galimybės pritaikant jį žodyno plėtrai?“

Tyrimo objektas: pradinį klasių mokinių žodyno turtingumas, taikant kūrybinio rašymo metodus.

Tyrimo tikslas: teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti pradinį klasių mokytojų patirtis apie mokinių žodyno turtingumą, taikant kūrybinio rašymo metodus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie vaikų žodyno plėtrą ir kūrybinį rašymą.
2. Identifikuoti pradinį klasių mokytojų patirtis apie pradinį klasių mokinių žodyno turtingumą, taikant kūrybinio rašymo metodus.
3. Atskleisti kūrybinio rašymo metodų taikymo pradinį klasių mokinių žodyno plėtrai svarbą.
4. Nustatyti mokinių žodyno plėtros ir kūrybinio rašymo elementų raišką pradinį klasių pamokų planuose, kurie skirti užsienio liuanistinėms mokykloms ir Lietuvos bendrojo ugdymo institucijoms.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūruotas interviu, pamokų planų ir pusiau struktūruotų interviu kokybinė turinio analizė.

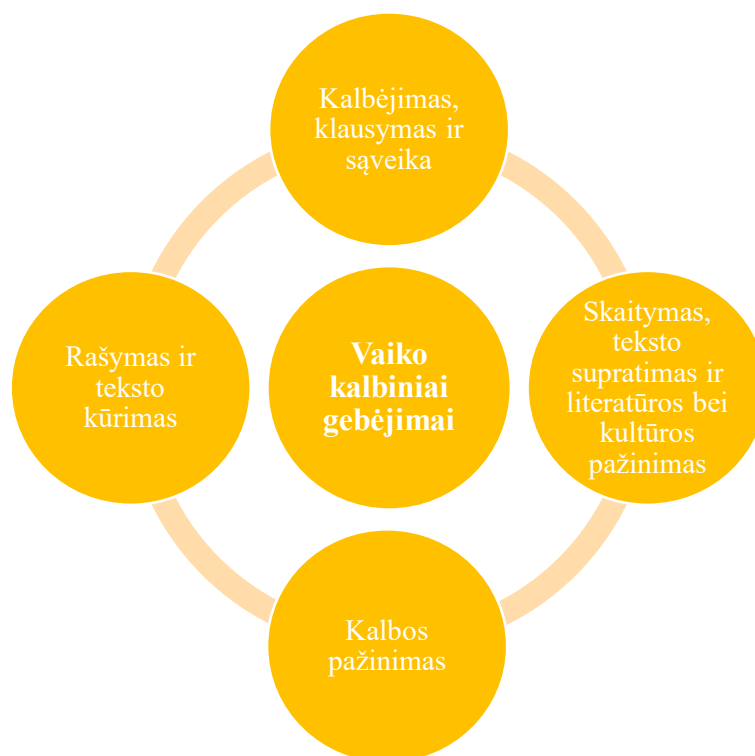
Kalbinis ugdymas ir žodyno plėtra

Kalbos suvokimo ugdymas pradinių klasių kontekste

Kalba - pagrindinis įrankis žmonių bendravimui ir informacijos dalinimuisi tarpusavyje. Šiuo metu pasaulyje žinoma daugiau nei 7000 kalbų, kuriomis kasdien bendraujama, tačiau kasmet atsiranda bent keletas, kurios paskelbiamos išnykusiomis. Kaip teigė bene žymiausias lietuvių kalbininkas Jonas Jablonskis: „Kalba yra didis, tautos statytas paminklas“, - tad savo gimtosios kalbos puoselėjimą kiekvienas individas turėtų laikyti vienu iš savo gyvenimo tikslų. Daugiakalbiame ir vis labiau kalbiškai artėjančiame pasaulyje itin svarbu tinkamai ugdyti mokinius – „sukalti tvirtus gimtosios kalbos pamatus, kurie būtų pajėgūs atlaikyti ir kitų kalbų poveikį, ir savosios kalbos standartizaciją“ (Mikulėnienė, 2002). Kalbinį ugdymą kaip gyvybiškai svarbų ugdymui pažymi ir A. Cregan (2019), kadangi jis gerina ne tik vaiko bendravimą ar akademinį rezultatą, tačiau prisideda ir prie vaiko esybės, jo kaip asmenybės tobulėjimo (Cregan, 2019). Nenuostabu, jog būtent toks siekis atsispindi ir skirtingų šalių ugdymo programose, kur bene didžiausias dėmesys jau nuo pirmųjų vaiko žingsnių mokykloje yra skiriamas būtent gimtosios kalbos ugdymui, kuomet jie mokosi linksnių, asmenavimo, taisyklingo žodžių vartojimo ir kitų gramatikos taisyklių (Žukauskienė, 2012). Ne išimtis šio tikslo egzistavimui ir švietimas Lietuvoje – vien pažvelgus į įprastą pradinių klasių mokinių pamokų tvarkaraštį galima pastebėti, jog būtent lietuvių kalbos pamokoms skiriama daugiausiai akademinių valandų (per savaitę gimtosios kalbos pamokoms skiriamos vidutiniškai 7 akademinės valandos, kitiems dalykams, tuo tarpu, 5 ir mažiau akademinių valandų).

Kalbinis ugdymas, kaip teigiama Lietuvių kalbos ir literatūros Bendrojo ugdymo programos nuostatuose (2022), yra skirtas padėti mokiniams formuoti asmeninį santykį su kalba. Šis santykis kuriamas per lietuvių kalbos sistemos pažinimą bei taisyklingą ir kūrybišką kalbos vartojimą naudojantis turimomis žiniomis. (ŠMSM, 2022). Tačiau lavindami savo gimtosios kalbos gebėjimus mokiniai siekia ne tik laisvai ir drąsiai reikšti savo mintis, bendrauti ir dalintis idėjomis, bet ir sukurti tinkamus pagrindus tobulėjimui visose kitose ugdymo srityse. Šio pagrindinio kalbinio ugdymo tikslo įgyvendinimo neįmanoma įsivaizduoti be keturių su kalba ir jos išraiška susijusių sričių (klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo), į kurias vaikai koncentruojasi tobulindami savo kalbines kompetencijas. Kuriant bendrą vaiko kalbinių gebėjimų paveikslą, visos šios sritys persipina ir veikia tarpusavyje viena kitą papildydamos ir patobulindamos. Kaip teigė V. Daujotytė (1999), „žmogaus pasaulis yra kalbantis ir kalbinamas“, tačiau kalba siekia būti užrašoma, ji yra teksto, kuris išskleidžia žodį, galimybė (Daujotytė, 1999). Be kalbos ir jos pažinimo neegzistuoja nei kalbėjimas, nei skaitymas, nei rašymas. Todėl nenuostabu, jog numatant galimas kalbinio suvokimo pasiekimų sritis

bendrojoje ugdymo programoje taip pat atsiremama būtent į klausymą, kalbėjimą, skaitymą ir rašymą. (1 pav.)

1 pav. Vaikų kalbinio suvokimo pasiekimų sritys (remiantis Lietuvių kalbos ir literatūros pradinio ugdymo bendrąja programa, 2022)

Siekiant įvairiapusiškai lavinti pradinio mokyklinio amžiaus vaikų kalbinius gebėjimus visose kalbinėse srityse, lietuvių kalbos ir literatūros bendrojo ugdymo programoje (2022) numatomi 6 ugdomieji uždaviniai, kuriuos siekdami tikslo turėtų įgyvendinti pradinį klasių mokiniai: ¹

1. Klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo vertinimas kaip asmeniškai reikšmingos veiklos, teikiančios bendravimo ir saviraiškos galimybių;
2. Sakytinių tekstų klausymas, kūrimas ir jų turinio suvokimas;
3. Sklandus įvairaus žanro kūrinių skaitymas, supratimas ir tyrinėjimas pagrįstai juos analizuojant bei dalinantis šia patirtimi su kitais;
4. Rašytinių tekstų kūrimas aiškiai ir taisyklingai reiškiant mintis;
5. Lietuvių kalbos pažinimo pradmenų įgijimas nuolat tobulinant savo kalbinius gebėjimus;
6. Kūrybiškumo, vaizduotės ir mąstymo lavinimas.

¹ Informacija pateikiama remiantis Lietuvių kalbos pradinio ugdymo bendrojoje programoje (ŠMSM, 2022) pateikiamais jos įgyvendinimo uždaviniais.

Šie uždaviniai, įgyvendinant Programą, yra integruojami kartu su septynių kompetencijų (kultūrinės; pažinimo; komunikavimo; kūrybiškumo; pilietiškumo; socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos; skaitmeninės) ugdymu skirtingų veiklų metu. Taip sudaroma erdvė lietuvių kalbos ir literatūros dalyko integracijai su kitais mokomaisiais dalykais, jų tematika ir problematika. (ŠMSM, 2022) Kuriant integracinius ryšius tarp skirtingų mokomųjų dalykų, atsiranda galimybė ugdyme taikyti šiuolaikiniam švietimui itin būdingą mokymąsi tyrinėjant (angl. inquiry-based learning), kuris remiasi pagrindinėmis konstruktyviojo mokymosi teorijos mintimis. Šio aktyvaus mokomojo proceso metu pagrindinė mokymosi ašis yra mokinys, kuris per savo patirtį ir pažinimą kuria naujas reikšmes, įgyja naujus įgūdžius (Sahlberg, 2005). Asmeninėms patirtims įgyti taip pat svarbi ir socialinė sąveika, kuri, anot Sahlberg (2005), skatina konstruoti ir transformuoti žinias mokiniams kartu kuriant bendras sąvokas ir formuojant savo pažinimo struktūras bei įgūdžius. Būtent dėl to kalbinis ugdymas tampa tarsi viso tolimesnio ugdymosi pagrindu, ant kurio vaikai vėliau gali lipdyti naujas žinias ir gebėjimus. Tad baigdamas pradinę mokyklą vaikas turėtų būti įgyjęs pakankamai žinių, jog gebėtų vertinti kalbą ir kalbėjimą kaip asmeniškai prasmingą veiklą, suteikiančią komunikavimo ir saviraiškos galimybių.

Vaikų žodyno svarba

Britų grožinės literatūros rašytoja J. K. Rowling viename iš savo kūrinių yra gražiai įprasminusi žodžių kaip neišsenkančio žmonių magijos šaltinio esmę (Rowling, 2007). Ši autorės mintis išryškina transformuojančią žodžių galią mūsų kasdieniame gyvenime, kuriame nuolat bendraujame su kitais ir to bendravimo metu dalinamės patirtimis, išgyvenimais ir idėjomis. Gilinantis į kalbos vartojimo niuansus, svarbu atkreipti dėmesį ne tik į kalbos reikšmę ir gilesnę prasmę, bet ir į jos kokybę. Kalbininkė, humanitarinių mokslų daktarė D. Mikulėnienė, remdamasi danų lingvisto O. Jesperseno mintimis, išskiria tris kalbos vartosenos tipus, kuriuos galima suprasti ir kaip skirtingas kalbos mokėjimo pakopas: suprantama, korektiška ir gera kalba (Mikulėnienė, 2002). Viena nuo kitos šios pakopos skiriasi joms priskiriamais aiškumo ir stilingumo reikalavimais. Šiuo atveju gera kalba yra tokia, kuriai keliami reikalavimai yra aukščiausi, vadinasi, ji yra ir stilistiškai įdomi, ir gramatiškai taisyklinga, ir pakankamai aiški bei suprantama visiems klausytojams. Vis labiau tobulindamas savo kalbinius gebėjimus vaikas geba geriau žodžiais pavaizduoti pasakojamus dalykus taip, kad juos suprastų ir kiti žmonės (Žukauskienė, 2012). Panašiu reikalavimu kalbiniam ugdymui remiasi ir Lietuvių kalbos ir literatūros Bendrojo ugdymo programa. Pagal Programoje įvardintus mokinių pagrindinio lygio pasiekimus, 3-4 klasių mokiniai, baigę pradinę mokyklą, turi gebėti tinkamai ir aiškiai reikšti savo mintis tiek žodžiu, tiek raštu (ŠMSM, 2022). Pagrindinį kalbinių pasiekimų srities lygį pasiekusio vaiko kalba apibūdinama kaip emociinga,

raiški, rišli ir sudominanti klausytoją arba skaitytoją, jo tekste ar kalbėjime naudojami įvairūs posakiai, frazeologizmai bei kitos kalbinės raiškos priemonės (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Vaikų žodinės ir rašytinės kalbos pagrindinio lygio pasiekimai. (remiantis Lietuvių kalbos ir literatūros pradinio ugdymo bendrąja programa, 2022)

Pasiekimų sritis	Kalbėjimas, klausymas ir sąveika (A)	Rašymas ir teksto kūrimas (C)	Kalbos pažinimas (D)
Pagrindinio lygio pasiekimai 3-4 klasių mokiniams	Siekdamas sudominti emociškai, raiškiai pasakoja, nuosekliai plėtoja temą (A2.3.3).	Tikslingai rašo sau ir kitiems. Rašo taip, kad skaitytojas suprastų, laikosi susitarimų (C1.1.3).	Taisyklingai kirčiuoja savo įprastoje aplinkoje vartojamus žodžius. (D1.3.3).
	Tinkamai intonuoja sakinius, daro pauzes, balsu pabrėžia svarbiausią prasminę sakinio vietą (loginis kirtis) (A3.1.3).	Siekdamas sudominti kuria nuoseklų, rišlų pasakojimą (C.2.3).	Atpažįsta ir vartoja kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, perkeltinės reikšmės žodžius) (D2.2.3)
	Turtina savo kalbą naujais žodžiais ir posakiais. Tikslingai juos vartoja įvairiose situacijose. (A3.2.3).	Mintis formuluoja aiškiai; daugeliu atvejų tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles (C2.2.3).	Sudaro tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius sakinius, taisyklingai juos intonuoja; vartoja neišplėstinius ir išplėstinius sakinius (D3.2.3).

Būtent ekspresyvumu, turiningumu ir įdomumu apibūdinamas kokybiškas kalbėjimas labai priklauso nuo autoriaus ar kalbėtojo žodyno, kuris, pasak mokslininkės R. Spraggins (1986), reiškia plačią konceptualią žinių bazę. Tyrėjai P. Witty ir L. La Brant (1946) taip pat atkreipia dėmesį į tai, jog vaikai kalba be žavesio, aiškumo ir labai dažnai šimtus dalykų vadina tuo pačiu žodžiu, neišskirdami svarbių jų reikšmės skirtumų, ką galėtų daryti turėdami platesnį žodyną. Siekdamas savo mintis reikšti įdomiai ir aiškiai, žmogus privalo nuolat turtinti savo asmeninį žodžių lobyną, kuris tampa bet kokio jo tolimesnio augimo pagrindu. „Mažėjant žodynui, mažėja jausmų, kuriuos galite išreikšti, įvykių, kuriuos galite apibūdinti, dalykų, kuriuos galite atpažinti, skaičius,“ – teigė amerikiečių rašytoja Sheri S. Tepper taip pat patvirtindama idėją, jog turtingesnė leksika padeda geriau išreikšti savo mintis, emocijas ir poreikius (Tepper, 1993). Platus ir gilus žodynas leidžia vaikams tapti labiau savimi pasitikinčiais kalbėtojais ir rašytojais bei taip skatina saviraišką, kuri, remiantis A. H. Maslow poreikių hierarchijos teorija (Maslow, 2006), yra be galo svarbi tenkinant aukščiausią žmogaus poreikį – savęs aktualizavimą.

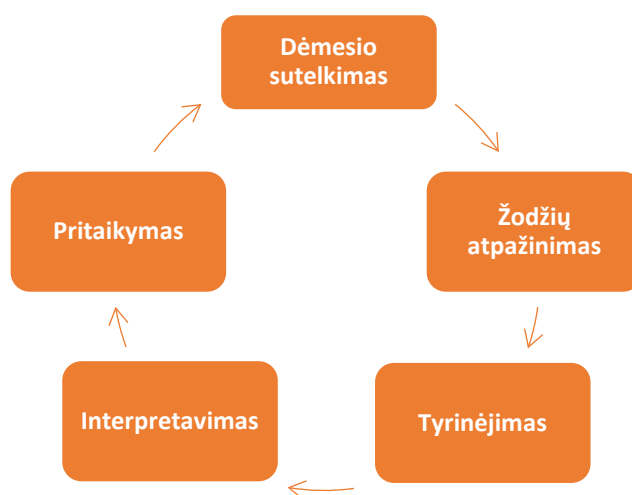
Iki šiol atlikti tyrimai su vaikais parodo, jog turtingas ir įvairus žodynas yra susijęs ir su akademine vaikų sėkme, ypač skaitymo bei teksto suvokimo gebėjimais (Cain & Oakhill, 2014; Hiebert, 2020; Perfetti & Hart, 2002; Verhoeven et al., 2011). Mokslininkė L. Kucan remdamasi tyrėjų B. Hart ir T. Risley (1995) bei H. J. Walberg ir S. Tsai (1983) mintimis pastebi, jog egzistuoja didelis atotrūkis tarp mokinių, kurie jau atėję į mokyklą turi turtingą žodyną ir tarp tų, kurie jo neturi, o bėgant metams ir vaikams tęsiant mokymąsi, šis skirtumas auga vis labiau. (Kucan, 2012) Plėsdami savo žodyną, vaikai įgyja gebėjimą suprasti juos supantį pasaulį ir su juo bendrauti, nes, kaip teigia tyrėja L. Sadiku, turintys turtingą žodžių banką gali geriau įsiklausyti, kadangi supranta daug daugiau (Sadiku, 2015). Šiuo atveju platesnis žodynas pasitarnauja tiek bendravimo su kitais, tiek tekstinės kalbos suvokimui. Remdamasis autorių L. Verhoeven, J. van Leeuwe, ir A. Vermeer mintimis, mokslininkė E. Hiebert teigia, jog plėsdami žodžių bei jų reikšmių spektrą vaikai įgyja gebėjimų efektyviau skaityti ir suprasti parašytus tekstus, kadangi žodžiai atspindi žinias, o žinios apie teksto temą stipriai lemia mokinių teksto supratimą (Hiebert, 2020). Savo tyrime L. Verhoeven, J. van Leeuwe, ir A. Vermeer (2011) analizavo, kokią įtaką turimas žodynas turi skaitymo gebėjimams pradinėje mokykloje. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, jog egzistuoja ryšys tarp žodyno turtingumo ir skaitymo raidos – turimas žodynas ir nuolatinis jo augimas turi poveikį vaikų kalbos apdorojimui, foneminiam suvokimui ir skaitymo gebėjimams. Autoriai taip pat atrado įrodymų, jog vaikų žodyno raida jiems mokantis pradinėje mokykloje vis savarankiškėja, bet ir toliau vis prisideda prie tolimesnio jų skaitymo supratimo ugdymo (Verhoeven et al., 2011). Tyrėjai L. Verhoeven, J. van Leeuwe, ir A. Vermeer savo atrasta medžiaga patvirtino dar 2002 metais mokslininkų C. A. Perfetti ir L. Hart (2002) prieitą išvadą, jog stiprus žodynas teigiamai veikia skaitymo supratimo įgūdžius. Tiesa, pastarųjų mokslininkų tyrimas labiau koncentravosi į daugiau pažengusių skaitytojų žodyno ir teksto suvokimo ryšio analizę, tačiau vis tiek įrodė, jog stiprus žodynas turi reikšmingos ir nuspėjamos įtakos paprasto suvokimo užduotims (Perfetti & Hart, 2002). Šias idėjas papildė tyrėjos K. Cain ir J. Oakhill savo 2014-aisiais metais atliktame tyrime, kuriame analizavo žodyno apimties ir gylį įtaką 10–11 m. vaikų teksto suvokimo gebėjimams. Mokslininkės įrodė, jog būtent įvairūs žodyno žinių aspektai, o ne apskritai kalbiniai gebėjimai, yra itin susiję su esminiu supratimo gebėjimu, ypač – išvadų darymui (Cain & Oakhill, 2014). Taigi, turtingo ir įvairaus žodyno turėjimas įgalina vaikus suprasti sudėtingesnius tekstus, suteikia pagrindą tikslesnei jų analizei bei išvadų formavimuisi ir užtikrina, jog visas vaiko mokymasis bus efektyvesnis, kadangi jis turės daugiau žodinių žinių kontekstualiam suvokimui.

Žodyno plėtra

Savo žodyną kiekvienas vaikas pradeda plėsti vos pradėjęs kalbėti. Tiesa, ši plėtra iš pradžių vyksta labai lėtai – žodynas sparčiausiai pradeda didėti vaikui įvaldžius simbolinį mąstymą. Ikimokyklinio amžiaus vaiko žodyno gausėjimui trukdo priešoperacinis mąstymas, kuriuo vadovaudamasis vaikas kuria savo žodžius tikėdamas, kad juos supras ir kiti, vienu žodžiu vadina ne vieną objektą, tačiau maždaug šešerių metų vaikas savo žodyne jau turi tarp 8000 ir 14000 žodžių (Žukauskienė, 2012). Mokyklinio amžiaus vaikai pasiekia naują kalbos mokymosi fazę, kurią tyrėja R. Žukauskienė (2012) remdamasi J. Piaget mintimis, įvardina kaip konkretaus operacinio mąstymo stadiją viduriniąja vaikyste vadinamuose 7-11-uose vaiko gyvenimo metuose. Būtent tuo metu itin tobulėja įvairūs vaiko gebėjimai: loginis mąstymas, suvokimas, vaizduotė ir, neabejotinai, kalbiniai gebėjimai (Žukauskienė, 2012). Vaiko žodynas itin priklauso nuo jo aplinkos, kokius žodžius vaikas girdi šeimoje ar klasėje, tad pradinė mokykla tampa lemiamu laikotarpiu plečiant vaikų žodyną, kadangi šio etapu metu vaikai susiduria su daugybe naujų žodžių ir sąvokų skirtinguose kontekstuose, aplinkose, ir savo žodyną nuo trečiosios klasės vidutiniškai praplečia maždaug 3000 žodžių kasmet (Nagy & Herman, 1984). Mokslininkė E. Hiebert pabrėžia, jog vaikų, kurių žodynas nėra pakankamai didelis, kai jie pradeda eiti į mokyklą, akademinė sėkmė priklauso nuo jų patirties mokykloje turtingumo (Hiebert, 2020). Būtent todėl itin svarbu kalbinį ugdymą pradinėje mokykloje papildyti ir žodyno plėtos metodais.

Žodyno plėtos sampratą mokslininkai traktuoja skirtingai. Pagrindinis skirtumas tarp šių suvokimų yra žodyno apibrėžimas pagal jo kiekį (turimų žodžių skaičių) arba kokybę (gylį ir gebėjimą suvokti bei taikyti skirtingas žodžių reikšmes). Mokslinėje literatūroje daug dažniau koncentruojamasi ties kokybine žodyno plėtra, analizuojant būtent žodyno gylį, kuris, pasak mokslininkų K. Cain ir J. Oakhill (2014), turi ne vieną pasiekimų lygmenį, pavyzdžiui, gebėjimas pateikti išsamų žodžio apibrėžimą arba gebėjimas suprasti pastarojo ryšį su kitais žodžiais (Cain & Oakhill, 2014). Kiekvieną iš šių gebėjimų žmogus lavina nuolatos, tiek sąmoningai, kuomet yra taikomos specialiai atrinktos kalbinio ugdymo strategijos, tiek nesąmoningai, su naujais žodžiais susidurdamas kasdienybėje. Atsitiktinis žodyno lavinimas, pagal mokslininką J. Barcroft (2009, cit. iš You, 2011), apibrėžiamas kaip naujų žodžių įgijimas iš konteksto be išankstinės nuostatos tai daryti, pavyzdžiui, žodžių išmokimas laisvalaikio skaitant. Šį kalbinės plėtos aspektą tyrinėję mokslininkai T. Huckin bei J. Coady (1999) padarė išvadą, jog atsitiktinė žodyno plėtra neįvyksta automatiškai besimokančiajam tiesiog susidūrus su naujais žodžiais vieno pobūdžio kontekste. Autoriai teigia, jog atsitiktinis žodyno įgijimas priklauso nuo daugybės susidūrimų su tuo pačiu žodžiu skirtinguose kontekstuose, o siekiant efektyviai plėsti žodyną būtinos skirtingos žodžių apdorojimo strategijos (Huckin & Coady, 1999). Įprastinė diena mokykloje suteikia vaikams daugybę

galimybių išbandyti tokias strategijas ir mokytis apie žodžius bei svarbiausias jų savybes – fonetiką, ortografiją, morfologiją bei sintaksę. Visa tai prisideda prie mokinių žinių apie žodžių reikšmes, tačiau, siekiant aukštos kokybės žodyno plėtros, pasak mokslininkės L. Kucan (2012), būtina aiškiai ir sąmoningai skirti dėmesio naudojamiems ugdymo metodams ir žodžių, kuriuos ketiname mokyti, atrankai (Kucan, 2012). Švietimo kontekste tai atspindi skirtingų metodų, skirtų kalbiniam ugdymui, o ypač – žodyno lavinimui, gausoje. Remiantis profesorės J. Aitchison (2012), tyrusios žodyno plėtros etapus, mintimis, besimokantysis pereina tris žodyno mokymosi stadijas: žymėjimą, kuomet mokinys žodžių reikšmes sieja su forma, apdorojimą, kurio etape naujai įgyti žodžiai išskirstomi į skirtingas kategorines grupes, ir tinklo kūrimą, kuris apibrėžiamas kaip paskutinis etapas žodžių santykių suvokimui (Aitchison, 2012). Šios mokymosi stadijos išties atspindi ir tyrėjos B. Henriksen (1999) mintis apie žodyno plėtrą. Autorė išskiria tris pagrindinius žodyno kokybės plėtros matmenis: „dalinių—tikslų žinių“, „žinių gilumo“ ir „įmlumo-produktyvumo“. Šios skirtingos žodyno dimensijos apibrėžia leksinę žmogaus kompetenciją pagal žodžių žinių lygmenis. Pirmasis matmuo apibrėžia žodyno žodžių apimtį, kuomet turimos žinios apie tam tikrą žodį yra skirtingų lygių. Antroji dimensija koncentruojasi į tų žodžių suvokimo gylį, ypač susijusį su sintaksinės ir morfologinės informacijos apie žodį kiekiu. Paskutinis matmuo apibrėžia individo gebėjimus visavertiškai suvokti ir efektyviai taikyti skirtingus žodžius įvairiuose kontekstuose (Henriksen, 1999). Remiantis B. Henriksen ir J. Aitchison žodyno plėtros teorijomis, dažniausiai švietimo kontekste pasitaikančius žodyno turtinimo metodus galima suskirstyti į kelias kategorijas, kurios apibūdina taikomo metodo tikslą kalbiniame ugdyme ir atspindi pagrindines žodyno mokymosi stadijas. Šių metodų taikymo ugdyme žingsnius galima apibrėžti remiantis mokslininkų M. Wesche and T. Sima Paribakht (1996, cit. iš You, 2011) idėjomis. Savo darbe autorės pateikia penkis žodyno užduočių tipus: dėmesio sutelkimo, žodžių atpažinimo, tyrinėjimo, interpretavimo ir pritaikymo (2 pav.).

2 pav. Žodyno plėtros metodų tipai. (Sudaryta remiantis mokslininkų M. Wesche and T. Sima Paribakht (1994) idėjomis)

Pirmasis, dėmesio sutelkimo, tipas apibrėžia metodus, kuomet siekiama atkreipti vaikų dėmesį į tikslingai atrinktus žodyno žodžius. Tai gali būti ir skirtingų žodžių pateikimas klasės aplinkoje, pavyzdžiui, plakatuose ant sienų arba pamokos pradžioje demonstruojant juos lentoje. Kaip teigia tyrėja L. Kucan (2012), mokytojų, kurie skatina žodyno plėtrą, klasės yra įgalintos bei energingos verbalinės aplinkos, kuriose skatinamas kalbinis smalsumas. Mokytojai taip pat gali sąmoningai pagerinti žodinę aplinką savo klasėse rinkdamiesi kartu skaityti kūrinius (knygas, eilėraščius, apsakymus), kurie pabrėžia vaizduotės kupinos kalbos poveikį gebėjimui apibūdinti ir paaiškinti savo mintis, ir taip dar labiau sužadinti vaikų smalsumą žodžiams (Kucan, 2012). Antrojo žodžių atpažinimo tipo pagrindis tikslas yra skatinti mokinius atpažinti anksčiau jiems jau pristatytus žodžius bent išsiaiškinant dalinę jų reikšmę. Šiam tikslui pasiekti pasitarnauja mokytojo koordinuojamas mokinių darbas su žodynu, kuriame jie gali ieškoti žodžių reikšmių. Tačiau tik individualus savarankiškas mokinių darbas be jokių instrukcijų, kaip teigia L. Kucan (2012) nepadeda tikslingai turtinti vaikų žodžių banko. Trečiasis žingsnis plečiant žodyną reikalauja daug gilesnės žodžio analizės nei ankstesnieji. Šio etapo metu vaikai gramatiškai tyrinėja žodžius, taip įgydami morfologinių ir gramatinių žinių apie jo panaudojimą. Pavyzdžiui, tyrinėjimo etape gali būti taikomas žodžių dekodavimo pratimas, kuris yra tarsi raktas į tęstinę žodyno plėtrą pradinėje mokykloje (Verhoeven et al., 2011). Ketvirtasis užduočių tipas (interpretavimas) atskleidžia semantinę ir sintaksinę žodžio vaidmenį bei gerina žodžių ryšių su kitais žodžiais atpažinimą skirtinguose kontekstuose. Tokios užduoties pavyzdys galėtų būti žodiniai žaidimai grupuojant žodžių poras pagal leksinius vienetų (sinonimai, antonimai, homonimai) arba tikslingas skaitymas, stengiantis atrasti tuos pačius žodžius skirtinguose kontekstuose ir analizuojant, kaip nuo konteksto priklauso jų reikšmė. Būtent skaitymas, kaip atskleidė įvairūs ankstesni tyrimai, yra vienas veiksmingiausių šaltinių naujiems žodžiams įgyti, tačiau sėkmingai žodyno plėtrai skaitymo metu būtinas nuoseklus ir tikslingas skaitymas su aiškiomis strategijomis (You, 2011). Mokslininkų W. E. Nagy, R. C. Anderson ir P. A. Herman (1987) atliktame tyrime patvirtinta idėja, jog skaitant tekstus, kuriuose žodžiai įpinti į tam tikrą pasakojimo kontekstą, skaitantis vaikas savo žodyną praturtina ne tik naujais žodžiais, bet ir geriau suvokia jų prasmę (Nagy et al., 1987). Galiausiai, paskutiniojo žodyno plėtros žingsnio metu vaikai mokosi pritaikyti ankstesnėse užduotyse įgytas žodyno žinias praktiniame kontekste, pavyzdžiui, kurdami tekstus. Pasiektas penktasis žodyno plėtros lygis rodo, kad mokinys iš tiesų visavertiškai įsisavino naują žodį ir gali jį pritaikyti savo kasdieniame žodyne. Taigi, dar pradinėje mokykloje mokinių žodyną galima sėkmingai plėsti naudojant šių metodų kombinacijas, pritaikytas specifiniams mokinių poreikiams ir individualioms jų interesų sritims. Tačiau verta nepamiršti ir fakto, jog tik vienas klasėje naudojamas metodas nebus pakankamai veiksmingas, jeigu siekiama visavertiškai turtinti vaikų žodyną.

Kūrybiškumas ir kūrybinis rašymas

Kūrybiškumas švietimo ir kalbinio ugdymo kontekste

Pastaraisiais metais kūrybiškumas yra vis dažniau išryškinamas kaip viena iš svarbiausių asmeninių kiekvieno individo savybių. Šio gebėjimo reikšmingumą nagrinėja įvairiausia skirtingų disciplinų mokslinė literatūra – nuo įprastų meninių (pavyzdžiui, literatūros ar mados dizaino) iki anksčiau su kūryba mažai sietų (pavyzdžiui, verslo ar vadybos) sričių. Kūrybiškas žmogus, anot Lietuvos literatūrologės V. Daujotytės, visuomet „randa netikėtus sprendimus, pamato išeitis“, jis geba pažangiai ir savarankiškai mąstyti (Daujotytė, 2010). Todėl nenuostabu, jog Pasaulio Ekonomikos Forumo 2023 m. duomenimis kūrybinis mąstymas vis dar išlieka vienu reikalingiausių patrauklaus ateities darbuotojo įgūdžių (World Economic Forum, 2023). Svarbu paminėti, kad kūrybiškumo sąvoka yra daugialypė ir sudėtinga – analizuojant įvairius literatūrinius šaltinius nėra vieno tinkamiausio būdo jai apibrėžti. Tačiau esminis kūrybiškumo elementas yra tai, jog šis gebėjimas suteikia galimybę kurti savo patirties simbolius (Marshall, 1974). Žymus amerikiečių poetas J. Saxe kadaise yra pasakęs, jog mokytis yra išmintinga, tačiau gebėti tas žinias pritaikyti ir kurti – dieviška, tad švietimo kontekste šis gebėjimas turi didžiulę vertę. Teigiama, kad mokyklos lygmeniu kūrybiškumas tampa galingu įrankiu mokinių įtraukimui į mokymąsi ar net pagrindiniu veiksmu siekiant aukštų ugdymo pasiekimų (Kasmaienezhadford et al., 2015). Užsiimdami kūrybine veikla mokiniai lavina savo kritinį mąstymą, saviraišką, komunikacijos įgūdžius ir daugybę kitų gebėjimų. Kiekvieno vaiko sėkmei nuolat besikeičiančiame pasaulyje yra itin svarbus kūrybiškumo ir kūrybingo mokymo bei mokymosi įtraukimas į viso pasaulio švietimo sistemas. Kaip teigia lingvistas J. Richards, kūrybiškas mokymas padidina besimokančiųjų motyvacijos ir savigarbos lygį bei suteikia jiems lanksčių, ateičiai reikalingų įgūdžių (Richards, 2013). Šią mintį papildė ir K. Mikalauskaitė tvirtindama, jog „vaikui bręstant, visos kūrybiškumo galimybės priklauso nuo jo lavinimo ir suteikiamų žinių turinio“, tad švietimo įstaigų vaidmuo šioje srityje taip pat yra itin reikšmingas (Mikalauskaitė, 2014). Ne veltui ir Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012) numatoma, jog Lietuva yra „šalis, kurioje skatinamas žmonių kūrybiškumas, saviraiška ir kurios gerovę kuria atsakingi, kūrybingi ir atviri žmonės“. Šioje strategijoje taip pat minima ir kūrybiškumo bei jį skatinančių aplinkų svarba švietime (*Lietuvos pažangos strategija „LIETUVA 2030“*, 2012). Skatindamos kūrybiškumą mokyklos sukuria aplinką, kuri įgalina mokinius tapti savimi pasitikinčiais, nepriklausomais besimokančiais, galinčiais įveikti iššūkius, mokytis iš nesėkmių ir reikšmingai prisidėti prie visuomenės augimo.

Pedagogė J. Fehér teigia, jog kūrybiškumas yra gyvenimo įgūdis, kuris naudojamas kasdien, tai nėra tik ypatingoms dienoms skirtas gebėjimas. Kiekvieną dieną žmogus nauju būdu derina

skirtingus kalbos elementus ir išreiškia originalias asmenines mintis pasitelkdamas būtent kūrybiškumą (Fehér, 2015). Remdamasi profesorės L. Duoblienės (2007, cit. iš Naruševičienės, 2012) mintimis, tyrėja J. Naruševičienė šią mintį papildė tuo, jog „būtent kurdamas vaikas save realizuoja, daugiau sužino ir jo komunikacinė raiška tampa tikrai sėkmingesnė“ (Naruševičienė, 2012, p. 18). Pritaikydami kūrybiškumą skatinančias užduotis savo klasėse, mokytojai gali sukurti gyvybingą ir efektyvią mokymosi aplinką, kuri visapusiškai įgalina mokinius skirtingose srityse, tarp kurių ir kalbinis ugdymas, kurio kontekste kūrybiškumas įgyja gana svarbų vaidmenį. Pirmiausia, kūrybinės užduotys skatina mokinių saviraišką ir didina jų įsitraukimą į mokymosi procesus. Viena iš pagrindinių kalbos apibrėžiamųjų savybių, pasak kalbininko N. Chomsky (1965, cit. iš Jones ir Richards, 2015), yra jos lankstumas, galimybė išreikšti neribotą kiekį minčių. Kūrybiniai projektai, tokie kaip pristatymai, debatai ar grupinės diskusijos, suteikia mokiniams galimybę išreikšti savo idėjas ir nuomonę kalbiniu būdu, tad besimokantieji išnaudoja didesnę kalbos kaip įrankio potencialą. Į kalbos mokymosi veiklą įtraukus kūrybinių elementų, mokiniai bus labiau linkę aktyviai dalyvauti ir mėgautis mokymosi procesu, kadangi tokiu būdu bus patenkinamas jų poreikis autentiškai išreikšti save. Kaip teigia profesorius R. Carter, kūrybiškumas suteikia ir malonumą, ir galimybę išreikšti savo tapatybę, sužadindamas alternatyvių, išgalvotų pasaulių atsiradimą ir įprasto pasaulio atkūrimą naujais būdais. (Carter, 2015). Kūrybiškai rašydami, pasakodami ir žaisdami vaidmenimis mokiniai gali tyrinėti kalbą, eksperimentuoti su žodynu ir gramatika bei lavinti savo išraiškos įgūdžius. Remiantis kalbos tyrinėtojų R. Jones ir J. Richards (2015) mintimis, kūrybiškumas kalbiniame kontekste, daug dažniau reiškia ne naujų posakių kūrimą, o naujų ir veiksmingų kalbos ir konteksto derinių kūrimą. Autoriai teigia, jog pagrindinis mokinių gebėjimas, kurį reikia ugdyti, jog besimokantieji laisvai galėtų naudoti kalbą savo tikslams, yra prisitaikymas, kuris šiuo atveju apima tiek gebėjimą pritaikyti savo kalbą skirtingoms situacijoms, tiek gebėjimą situacijas kurti per kalbą (Jones & Richards, 2015). Tad atlikdami kūrybiškumu paremtas kalbines užduotis vaikai mokosi pritaikyti savo kalbos įgūdžius realiame gyvenime.

Antra vertus, skatinami kūrybiškai mąstyti, mokiniai yra daug labiau linkę tyrinėti įvairius kalbinius išteklius, eksperimentuoti su nauju žodynu ir posakiais bei lanksčiau ir novatoriškiau vartoti kalbą, kas jiems suteikia galimybę giliau suprasti kalbos struktūras ir efektyvinti bendravimo įgūdžius. Tokiu atveju, kaip teigia mokslininkas J. C. Richards (2013), kūrybinis intelektas tampa veiksmu, galinčiu palengvinti kalbų mokymąsi (Richards, 2013). Kūrybiškumas padeda mokiniams plėsti savo žodyną skatinant juos vartoti sinonimus, įvairius posakius ir perkeltinę kalbą. Vienas iš būtinų kalbos mokymosi komponentų šiuo atveju yra kalbiniai žaidimai. Pasak tyrėjo R. Carter, kūrybiškumas yra glaudžiai susijęs su kalbos žaidimais ir retorinėmis kalbos figūromis. Autorius taip pat teigia, kad net ir labai maži vaikai geba pasakoti ir suprasti anekdotus, kuriems suvokti būtinas kūrybinių žaidimų su žodžių reikšmėmis strategijų atpažinimas (Carter, 2015). Šią mintį papildė ir

profesorė R. Žukauskienė tvirtindama, jog „daugelis mokyklinio amžiaus vaikų juokavimų yra pagrįsti žodžių žaismu“ (Žukauskienė, 2012, p. 413). Visose pasaulio kalbose, o taip pat ir lietuvių, gausu žodžių, turinčių ne vieną reikšmę (homonimų), pavyzdžiui, kasa (prietaisas ir supinti plaukai), žiedas (augalo dalis ir papuošalas) ar balti (baltai nuspalvinti ir darytis baltam). Žodžių žaismingumu paremtų juokelių supratimui, „vaikai ne tik turi žinoti, kad žodžiai gali turėti kelias reikšmes, bet ir sugebėti pereiti nuo vienos reikšmės prie kitos“ (Žukauskienė, 2012, p. 413). Žodžių žaismas, žodžių asociacijų kūrimas ir naujų žodžių ar frazių kūrimas daro žodyno mokymąsi patrauklesnį ir įsimintinesnį vaikams, kadangi per tokio pobūdžio kūrybiškumo prizmę savo mokymosi patirtis jie gali dar labiau sieti su jiems artima aplinka ir įprastu kalbėjimu bei įgimtu gebėjimu eksperimentuoti. Anot R. Žukauskienės, „kurdamas eilėraščius, juokaudamas, kalbėdamas slaptažodžiais, vaikas su malonumu žaidžia žodžiais, suteikia jiems neįprastą prasmę“, o „jeigu mokyklinio amžiaus vaikams padedama suvokti, kaip žodžiai yra susiję su kitais, jų žodynas labai padidėja“ (Žukauskienė, 2012, p. 430). Taigi, kūrybiškumas daro reikšmingą įtaką kalbinio ugdymo kontekste – kalbų pamokose į mokomąsias veiklas įtraukus kūrybinių veiklų mokytojai gali aktyviau įtraukti mokinius į mokymosi procesą, suteikti jiems galimybių tyrinėti ir eksperimentuoti su žodžiais ir taip skatinti vaikų meilę kalbai.

Rašymo gebėjimai ir kūrybinio rašymo samprata

Rašymas kaip viena iš esminių kalbinės raidos dalių taip pat neatsiejamas nuo ugdymo. Pradinėje mokykloje rašymas yra pagrindinė priemonė mokiniams sustiprinti savo kalbos įgūdžius, plėsti žodyną ir lavinti bendruosius bendravimo gebėjimus. Rašydami mokiniai ne tik įgyja gilesnį gramatikos, sintaksės ir sakinio struktūros supratimą, bet ir išmoksta nuosekliai perteikti savo idėjas ir mintis. Svarbu pabrėžti rašymo pasiekimų reikšmingumą ir platesniame, bendrojo ugdymo programos kontekste. Mokslininkų P. Witty ir L. La Brant teigimu, individualus ar kūrybinis rašymas yra svarbiausia gerai apgalvotos kalbinio ugdymo programos dalis (Witty & La Brant, 1946). Svarbią vietą teksto kūrimo įgūdžiai užima ir Lietuvos Bendrojo lietuvių kalbos ir literatūros ugdymo programoje. Mokymo programoje pateikiami konkretūs mokinių rašymo ir teksto kūrimo gebėjimų vertinimo požymiai pagal tris pagrindines pasiekimų sritis: „kuria tekstus atsižvelgdami į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją (C1)“; „kuria tinkamos struktūros tekstus, rašo taisyklinga ir stilinga kalba (C2)“ bei „taiko rašymo strategijas (C3)“ (ŠMSM, 2022, p. 6). Kiekviena pasiekimų sritis yra apibūdinama tiek 1–2 kl., tiek 3–4 kl. kontekste bei aiškiai numato lūkesčius laipsniškam mokinių rašymo įgūdžių tobulinimui (2 lentelė). Pagal Programoje įvardintus pradinių klasių mokinių rašymo ir teksto kūrimo pasiekimų vertinimo požymius, antrąją klasę baigę mokiniai turėtų gebėti savo mintis tekstu reikšti išsamiai ir aiškiai (suprantamai skaitančiajam), tekstą skaidyti aiškiomis

struktūrinėmis dalimis, naudotis išmoktomis rašymo strategijomis, rašyti tvarkingai ir taisyklingai, gebėti savo mintis pagrįsti keliais argumentais bei tobulinti savo pasakojimus pagal mokytojo teikiamą grįžtamąjį ryšį. Baigiantys pradinę mokyklą vaikai šiuos gebėjimus papildė platesnio masto argumentacija, kuri pagrįsta asmenine patirtimi, savarankiškumas planuoja savo rašymo veiklas bei koreguojant jų rezultata bei nesudėtingų, tačiau taisyklingų pateikčių kūrimu (ŠMSM, 2022). Iš to galima spręsti, jog jau pradinėje mokykloje vaikas mokosi itin daug esminių rašymo ir kūrimo įgūdžių, reikalingų žmogui tiek akademiniam, tiek realaus gyvenimo kontekste.

2 lentelė. Aukštesniųjų rašymo ir teksto kūrimo pasiekimų vertinimo požymiai pagal pasiekimų sritis (remiantis Lietuvių kalbos ir literatūros pradinio ugdymo bendrąja programa, 2022)

Rašymo tikslas, adresatas ir komunikavimo strategija (C1)	Teksto struktūra, kalbos stilius ir taisyklingumas (C2)	Rašymo strategijų taikymas (C3)
1 – 2 kl.		
Išsamiai rašo sau ir kitiems aiškiai perteikdamas mintis skaitytojui suprantamais būdais. Kuria rišlų pasakojimą siekdamas sudominti.	Kuria pasakojimą su aiškiomis struktūrinėmis dalimis (pradžia – įvykių raida – pabaiga).	Rašo tekstą pagal pateiktą planą, naudojasi užrašyta veiksmažodžių grandine, reikšminiais žodžiais, duota pradžia, pabaiga ir pan.
Aprašo gerai žinomą objektą (pvz., daiktą, gyvūną), išsamiai apibūdindamas vaizdą ir detales.	Rašo tekstą, siedamas sakinius su tema, be reikalo nekartoja tų pačių žodžių, tinkamai taiko išmoktas rašybos ir skyrybos taisykles.	Tobulina kuriamą tekstą: dar kartą jį skaito, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus.
Pateikia nuomonę ją pagrįsdamas vienu ar kitu argumentu.	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka ir mobiliųjų įrenginių klaviatūra.	Mokytojui padedant aptaria savo rašymo patirtį.
3 – 4 kl.		
Išsamiai rašo sau ir kitiems aiškiai perteikdamas mintis skaitytojui suprantamais būdais. Siekdamas sudominti kuria vientisą nesudėtingos kompozicijos pasakojimą, tinkamai įterpia aprašymo elementų.	Kuria aiškos struktūros rašytinius tekstus (įžanga, minties plėtojimas, pabaiga). Pagal prasmę sieja sakinius ir išskiria pastraipas.	Rašo tekstą pagal savarankiškai sudarytą planą, veiksmažodžių grandinę, pasirinktus reikšminius žodžius.
Tiksliai, aiškiai aprašo gerai žinomą objektą, nuosekliai paaiškina procesą (pvz., žaidimą, patiekalo ar daikto gaminimo eigą).	Mintis formuluoja tiksliai ir aiškiai; tinkamai taiko išmoktas rašybos, skyrybos, gramatikos taisykles.	Tobulina kuriamą tekstą, taiso pagal iš anksto susitartus kriterijus, apimančius tikslingai pasirinktus aspektus, siekia tikslumo, aiškumo.
Pateikia argumentuotą, patirtimi paremtą nuomonę (pvz., rašo apie perskaitytą knygą, įvykusį renginį),	Aiškiai ir tvarkingai rašo ranka; mobiliųjų įrenginių klaviatūra, rengia	Remdamasis kitų suteikta grįžtama informacija apmąsto savo rašymo veiklą:

Kuria įtikinamojo pobūdžio tekstus, susijusius su įvairiomis gyvenimo situacijomis.	nesudėtingas pateiktis, tinkamai išdėsto tekstą ir iliustracinę medžiagą skaidrėje.	numato tobulintinas sritis, išsikelia rašymo gebėjimų tobulinimo tikslus ir, mokytojo padedamas, jų siekia.
---	---	---

Kita vertus rašymo įgūdžiai naudingi ne tik dėl tikslingesnės komunikacijos – tekstų kūrimas taip pat skatina ir kūrybiškumą, suteikdamas galimybę mokiniams perteikti unikalias savo vaizduotės idėjas. Kaip teigia mokslininkės N. Bražienė ir D. Grakauskaitė-Karcokienė, mokant vaikus gimtosios kalbos, didžiausias dėmesys yra skiriamas būdams, kuriais galima ugdyti vaikų kūrybinius gebėjimus naudojant tiek sakytinį, tiek rašytinį tekstą (Bražienė & Grakauskaitė-Karcokienė, 2019). Bendrojo lietuvių kalbos ir literatūros ugdymo programoje taip pat numatomas ir kūrybiškumo kompetencijos ugdymas, kuris, pagal programą, remiasi ir į teksto kūrimą. Šiuos gebėjimus vaikai „ugdosi, savarankiškai žodžiu ir raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, taikydami pagrindines akademinio ir kūrybinio rašymo strategijas“ (ŠMSM, 2022). Tad galima daryti prielaidą, jog kūrybiškumas į kalbinį ugdymą gali būti įtraukiamas būtent per kūrybinio rašymo veiklas, kurios tampa galinga kalbos mokymo priemone suteikdamas unikalią platformą kalbinei raiškai skleisti. Akademinėje erdvėje egzistuoja daugybė skirtingų kūrybinio rašymo sąvokos apibrėžimų (3 lentelė) – tai labai plati ir skirtingus teksto tipus (poeziją, apsakymus, pasakojimus ir kt.) apimanti veikla, dažniausiai peržengianti tradicines akademinio rašymo ribas. Tačiau net ir skirtingas sampratos apivadinimas neužkerta kelio bendrų jos taškų atsiradimui – skirtingi autoriai sutaria, kad kūrybinis rašymas, bet kokia jo forma, vis tiek yra susijęs su saviraiška, vaizduote bei asmeninės rašančiojo patirties perteikimu. Tad kūrybinis rašymas savo esybe skatina žmogų analizuoti savas patirtis, sužadina vaizduotę ir leidžia eksperimentuoti su kalba perteikiant mintis ir idėjas savitais, originaliais būdais.

3 lentelė. Kūrybinio rašymo apibrėžimų įvairovė.

Kūrybinio rašymo sampratų įvairovė	Autoriai
Kūrybinis rašymas – tai istorijų, poezijos ar kitokių tekstų rašymo veikla.	(Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus © Cambridge University Press, n.d.)
Kūrybinis rašymas - tai problemų sprendimo gebėjimas pagal individualų požiūrį, pagrįstą autoriaus patirtimi, žiniomis ir nuostatomis.	(Babayigit, 2019)
Kūrybinis rašymas – tai kūrybinio rašymo veiksmas, paremtas žmogaus vaizduotės ir rašytojo kūrybinio bei kritinio supratimo, kuris yra veikiamas asmeninės istorijos ir kultūros.	(Harper, 2015)

Kūrybinis rašymas – tai rašytinės kalbos naudojimas siekiant konceptualizuoti, tyrinėti ir užfiksuoti patirtį taip, kad būtų sukurta unikali jos simbolika.	(Marshall, 1974)
Kūrybinis rašymas - tai savo idėjų ir jausmų tam tikra tema išdėstymą popieriuje, laisvai pasitelkiant savo vaizduotę.	(Oral, 2003, cit. iš Temizkan, 2011).
Kūrybinis rašymas – tai teksto, kurio savybės įvardijamos kaip neįprastos, originalios, intuityvios, unikalios, kūrimo procesas, bet koku būdu laikantis pagrindinių rašomo teksto žanro reikalavimų.	(Andonovska-Trajkovska, 2008)
Kūrybinis rašymas yra bet kokio tipo rašymo kompozicija, visų pirma tenkinanti individo poreikius fiksuoti reikšmingas patirtis, dalintis savo mintimis su suinteresuotomis grupėmis ir laisvai reikšti save.	(Witty & La Brant, 1946)

Kūrybinis rašymas švietimo kontekste

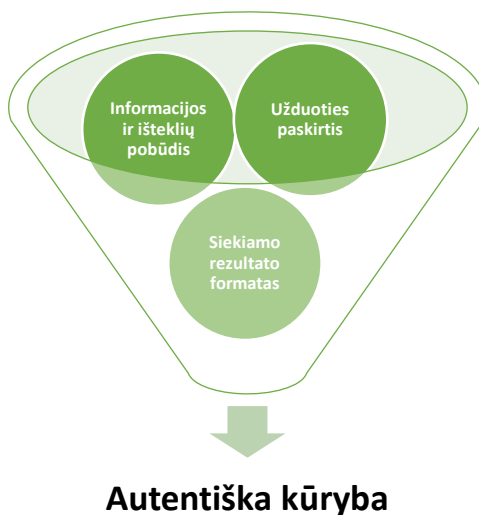
Rašymo įgūdžiai pradinio ugdymo kontekste yra vienas iš esminių vaikų kalbinių gebėjimų ugdymo aspektų. Kaip pažymi tyrėja A. Saylik, ugdyme, kuris orientuotas į mokinį, „rašymas suprantamas dvejopai: pirma, kaip rašymo technika, antra, kaip kūrybinis rašymas“ (Saylik, 2014). Pastarasis, kūrybinis rašymas, turi didžiulį potencialą įtraukiesniam ir efektyvesniam pradinių klasių mokinių kalbiniam ugdymui. Integruodami kūrybinius elementus į rašymo gebėjimų lavinimui skirtas veiklas, pedagogai skatina kalbos tyrinėjimą bei kūrybiškumą per vaikų saviraišką. Profesorė V. J. Austen pabrėžia, jog kalbinio ugdymo programoje kūrybinis rašymas gali būti panaudojamas pačiais įvairiausiais būdais – nuo ne itin reikšmingų veiklų, pavyzdžiui, savaitinė refleksija, iki itin svarbių, pavyzdžiui, semestro trukmės literatūrinis projektas (Austen, 2005). Galimybė laisvai interpretuoti kūrybinio rašymo sampratą mokytojų suteikia lankstumo įprastų pamokų metu įterpti daugiau kūrybinių užduočių ir taip pajvairinti mokymąsi. Edukologė S. Marshall (1974) pateikia keturias pagrindines galimas kūrybinio rašymo interpretacijas švietimo kontekste – laisvąjį rašymą (angl. *free writing*), saviraiškųjį rašymą (angl. *self-expression writing*), eskpresyvuojį rašymą (angl. *flowery-style writing*) ir poeziją (Marshall, 1974). Laisvasis rašymas, pasak autorės, yra vienas dažniausių kūrybinio rašymo sinonimų mokytojų tarpe. Tokio pobūdžio rašymą autorė apibrėžia kaip laisva forma vaikų rašomus tekstus mokytojų iš anksto paruoštomis temomis, dažnu atveju pateikiant mokiniams tik būsimos istorijos pavadinimą (pavyzdžiui, „Diena iš medžio lapo gyvenimo“) arba prašant savitai užbaigti jau pradėtą tekstą. Bet kuriuo atveju esminis laisvojo rašymo aspektas – mažas mokytojų įsitraukimas į vaikų atliekamą veiklą. Saviraiškasis rašymas nuo laisvojo skiriasi ne daug – pastarajame akcentuojamas kiek kitoks kūrybos paskatų aspektas. Laisvojo rašymo atveju pagrindinis metodo tikslas buvo lavinti vaikų objektyvaus stebėjimo galias ir suteikti įgūdžius tuos stebėjimus užrašyti teksto pavidalu. Tuo tarpu saviraiškiojo rašymo atveju yra suprantamas skirtumas

tarp objektyvaus (galvojimo) ir subjektyvaus (jautimo) stebėjimo. Daug daugiau dėmesio taikant pastarąjį metodą skiriama vaikų emocijoms, jų nuomonės ar pomėgių išraiškai, tikint, kad „savitumas geriausiai išreiškiamas pripažįstant emocinį atsaką į aplinką“ (Marshall, 1974). Ekspresyvuji meninį rašymo stilių autorė sieja su itin vaizdinga kalba, kurios „*kūrybiškumas*“ priklauso nuo būdvardžių ar prieveiksmių kiekybės tekste, nepaisant jų tinkamumo ar trūkumo. Ši interpretacija, S. Marshall teigimu, buvo itin populiari mokyklose, kuomet kalbos apie kūrybinį rašymą buvo tik užuomazgų stadijoje, kadangi kūrybiškumo joje yra itin ne daug – rašantieji šiuo stiliumi vaikai yra skatinami bet kokiomis aplinkybėmis vartoti kuo ekspresyvesnę kalbą, labiau tinkančią patenkinti ugdymo standartus, bet ne pasiekti bet kokių pačio vaiko išsikeltą tikslą istorijos kūrimo. Galiausiai, poezijos literatūrinis žanras dažniausiai laikomas vienintele ir pagrindine erdve, kurioje vaikas iš tiesų gali būti kūrybiškas. Tačiau autorė atkreipia dėmesį, kad švietimo kontekste poezijos kaip metodo taikymas daug dažniau koncentruojasi ties „onomatopėjos (perkeltinių žodžių, kuriais mėgdžiojami skirtingi realybės garsai) pojūčio skatinimu ir kliūtimis vaikams savarankiškai pasirinkti žodžius savo prasmės perteikimui“ (Marshall, 1974). Remiantis šiomis pedagogės S. Marshall mintimis galima daryti išvadą, jog kūrybinio rašymo suvokimui švietimo kontekste taip pat nėra vieno teisingo atsakymo – šio metodo taikymui didelę įtaką turi būtent mokytojo interpretacija ir gebėjimas įvertinti savo klasės mokinių galimybes bei pateikti atitinkamas užduotis pagal vaikų poreikius ir ugdomąjį tikslą. Per didelis mokytojo įsitraukimas į kūrybinio rašymo proceso kontroliavimą gali lemti tai, jog mokinio asmeninė patirtis net nepateks į kuriamą tekstą, jame atsispindės tik pedagogo lūkesčiai ir iš anksto suteikta informacija, tačiau per mažas ugdytojo įsitraukimas vaikams taip pat nebus naudingas, kadangi pradinės mokyklos kontekste jie dar neturi pakankamai žinių apie tai, kuo skiriasi kokybiškas kūrybinis tekstas nuo tokio, kuriame žodžiai sudėti taip tarsi būtų atsitiktinai sumesti į krūvą.

Svarbu paminėti ir tai jog kūrybiškumas nuo sudėtingų ir tikslumo reikalaujančių gramatikos taisyklių, kurios yra vienas iš kalbinio ugdymo pagrindų, gali atrodyti labai nutolęs. Kūryba dažniausiai siejama su absoliučia laisve laužyti taisykles. Tačiau, kaip teigia mokslininkai J. ir C. Hadfield, kūrybiškumas labiausiai klesti suvaržymų gniaužtuose, pavyzdžiui, laikantis aiškiai nustatytų griežtų trioletų ar haikų sandarų (Hadfield & Hadfield, 2015). Kalbų ugdymui itin reikšmingą kalbinių niuansų tyrinėjimą mokiniai gali įprasminginti būtent kūrybinio rašymo veiklų metu, kuomet kurdami eilėraščius, dainas ar trumpas apimties literatūrinius tekstus vaikai susipažįsta su kalbos galimybėmis ir mokosi ją puoselėti. Pasak lingvisto T. B. Tin, kūrybiniai ir kalbiniai procesai, kuriuos mokiniai patiria atlikdami kūrybines užduotis, suteikia mokiniams galimybę tyrinėti ir keisti savo kalbą (Tin, 2012). Autoriaus teigimu šiam procesui itin reikšmingos yra užduotys, reikalaujančios kalbinės raiškos apribojimų, kuriuos jis, remdamasis mokslininkės C. K. Joyce (2009, cit. iš Tin, 2012) mintimis įvardina kaip bet kokią laisvės ir pasirinkimo kūryboje apribojimą. Tyrinėtojas pateikia tris pagrindines (3 pav.) tokių apribojimų kategorijas, kurias taikant kalbiniame

ugdyme besimokančiųjų kalba turi didžiausias galimybes plėstis: užduoties paskirties (angl. *Goal constraints*), išankstinės informacijos ir išteklių pobūdžio (angl. *Input constraints*) bei siekiamo rezultato formato (angl. *Output constraints*) ribojimai (Tin, 2012).

3 pav. Kūrybinių kalbinių užduočių apribojimų tipai. (Sudaryta remiantis T. B. Tin (2012) mintimis)

Užduoties paskirties apribojimą autorius apibrėžia kaip skirtumą tarp užduoties apibrėžimo (abstraktaus arba konkretaus) bei jos pateikimo mokiniams (kuriuo metu ir kiek užduoties tikslo yra atskleidžiama). Tokio apribojimo pagrindinis tikslas yra suteikti galimybę besimokantiejiems patiems eksperimentuoti su kalbine raiška siekiant apibrėžti jiems nežinomas reikšmes. Kaip tokios užduoties pavyzdį T. B. Tin pateikia sakinių pagal pateiktus paveikslėlius kūrimą, kuomet veiklos esmė keičiasi priklausomai nuo jos etapo, pavyzdžiui, iš pradžių apibūdinant matomą vaizdą, vėliau konstruojant naujus sakinius su anksčiau užrašytais žodžiais ir t.t. Informacijos ir išteklių pobūdžio ribojimas dažniausiai siejamas su užduoties įgyvendinimui reikalingos medžiagos trūkumu, kurį mokiniai turėtų pašalinti aktyviai įsitraukdami į kūrybinę veiklą, bendraudami vieni su kitais. Tokios užduoties pavyzdys galėtų būti kūrybinės veiklos, kuomet pagal pateiktą situaciją ir kontekstą vaikai mėgina įvardinti tam tikro veikėjo elgesį ir reakcijas joje. Galiausiai siekiamo rezultato formato apribojimus autorius įvardina kaip formalius arba semantinius suvaržymus vaikų kuriamam tekstui, pavyzdžiui, jų sudaromas sakinytis turi atitikti kokią nors iš anksto numatytą taisyklę (būti gramatiškai taisyklingas, eiliuotas ar išdėstytas logine seka). Eksperimentuodami su šiais suvaržymų tipais kūrybinėse užduotyse, kalbų mokytojai padeda savo mokiniams plėsti jų kalbinę raišką (Tin, 2012). Būtent suvaržymai tampa vienu svarbiausių kalbos privalumų kūrybai, kadangi, kaip teigia mokslininkai R. Jones ir J. Richards, norint kūrybiškai vartoti kalbą ir mąstyti (angl. „*Thinking outside the box*“), pirmiausia reikia išmokti galvoti paprastai (angl. „*Inside the box*“), suvokti taisykles (Jones & Richards, 2015). Ne veltui mokslininko W. Cheung ir kitų atlikto tyrimo metu

pastebėta, kad pamokų metu mokytojai yra linkę struktūrizuoti užduotis, apriboti rašymą klasėje ir sutelkti dėmesį į žodžių ribas (Cheung et al., 2003). Tokiu būdu, ypač jeigu taikomi metodai atitinka klasės mokinių poreikius ir galimybes bei nėra pernelyg griežtai suvaržyti, vaikai gali efektyviai lavinti tiek kūrybinio rašymo, tiek kalbinius gebėjimus.

Didelė atsakomybė mokytojui tinkamai parinkti ir pritaikyti kūrybinio rašymo metodus kalbinio ugdymo pamokose kelia klausimą, ar iš tiesų metodo naudos ir išteklių santykis pateisina pedagoginius lūkesčius. Visgi remiantis 2014 m. V. Šaulienės atlikto tyrimo išvadomis, aiškiai matyti, jog didžioji dalis pedagogų ir taip intuityviai taiko kūrybinį rašymą (konkretaus tyrimo atveju – autorinės knygos kūrimą) kaip kaip ugdomąją priemonę savo pamokose ir mato didelę tokios priemonės naudojimo reikšmę vaikų švietimui, kadangi ugdomi skirtingi vaikų gebėjimai, skatinamas jų kūrybiškumas ir saviraiška (Šaulienė, 2014). Panašias išvadas prieina ir tyrėja V. Schoroškienė, kurios teigimu mokytojai vis dažniau pasitelkia kūrybines užduotis kalbos ugdymo tikslams, nors tą daro ne visuomet itin nuosekliai ar kryptingai (Schoroškienė, 2006). Be to, pozityviųjų aspektų ugdymo kontekste kūrybinis rašymas turi nemažai – remiantis tyrėjos V. J. Austen mintimis, šio metodo taikymas mažina literatūros baimę, kuria erdvę aktyviajam mokymuisi, ugdo kritiškai mąstančius skaitytojus, padėdamas mokiniams suprasti literatūros kritiką, bei įkvepia didesnę motyvaciją siekti meistriškumo (Austen, 2005). Kurdami tekstus vaikai gali laisvai reikšti savo nuomonę ir jausmus, o būtent ši saviraiškos galimybė itin svarbi vaikų motyvacijai. Profesorė N. Akkaya remdamasi tyrėjo M. Ataman (2008, cit. iš Akkaya, 2014) mintimis teigia, jog kūrybinio rašymo procese pasitelkdami vaizduotę mokiniai efektyviau pasiekia užsibrėžtų tikslų ir rašo su malonumu. Panašią tendenciją pradinio ugdymo kontekste įžvelgia ir I. Marcinkevičiūtė bei V. Schoroškienė, atlikusios tyrimą apie III ir IV klasės mokinių kūrybines nuostatas. Autorių tyrimo rezultatai rodo, jog daugiau nei pusė trečioje ir ketvirtoje klasėje besimokančių vaikų teigia mėgstantys kūrybine veiklą, kuri yra daug lengvesnė ir įdomesnė nei tekstų kopijavimas, pavyzdžiui, atpasakojant kitų kūrybą (Marcinkevičiūtė & Schoroškienė, 2008). Be to, kaip teigia N. Akkaya remdamasi Medd, Hills, & Houtz (2003, cit. iš Akkaya, 2014) pastebėjimais, kurdami savo pačių tekstus vaikai daug labiau įsitraukia į rašymo procesą, kadangi jie turi polinkį peržiūrėti ir papildyti arba kitaip koreguoti savo darbus. Tad kūrybinio rašymo svarbą švietimo kontekste galima laikyti neabejotina tiek dėl mokinių įsitraukimo ir motyvacijos, tiek dėl ugdomų gebėjimų.

Žodyno plėtimas taikant kūrybinio rašymo metodus

Siekiant išplėsti vaikų žodyną, būtina sukurti tokią mokymosi aplinką, kuri atitiktų skatintų smalsumą ir skirtingų jų gebėjimų išbandymą: „nuo žodžių išdėstymo pagal abėcėlę ir kalbos dalių diferencijavimo iki, pavyzdžiui, akvariumo žuvyčių skirstymo pagal rūšis“ (Žukauskienė, 2012, p. 416). Būtent meninės raiškos, mokslininkų A. Brazauskaitės ir A. Lapėnienės (2004; 2005, cit. iš Naruševičienė, 2012) mintimis, pritaikymas žodyno turtinimui skatina vaiko patyrimą ir pasaulio pažinimą. Šiai idėjai pritaria ir tyrėjas P. Dougherty, kurio tyrimo metu atliktos apklausos duomenys rodo, jog patys besimokantieji pastebėjo teigiamų pokyčių savo žodynuose po dėstytojo pasiūlytų kūrybinio rašymo veiklų (Dougherty, 2011). Kalbinių gebėjimų ugdymo kontekste skatinant vaikų žodyno plėtrą itin svarbus pedagogo vaidmuo. Būtent mokytojas užtikrina, jog klasėje būtų sukurta praktiniam naujai įgytų žodžių pritaikymui būtina erdvė, kurios egzistavimas lemia efektyvesnį žodžių bei jų reikšmių įsiminimą (Keating, 2008). Kaip teigia tyrėjas K. Abdalrahman (2022), niekur nenaudojami žodžiai yra mirę ir atgyja tik tuomet, kai yra pritaikomi. Būtent kūrybinis rašymas yra geriausia priemonė tokios erdvės užtikrinimui, kadangi kurdami savo tekstus vaikai mokosi naudoti naujas sąvokas tam tikrame kontekste bei savo sakiniuose naujus žodžius pritaikyti taip, norima perteikti reikšmę būtų atspindėta geriausiai. Kūrybinio rašymo veiklose taikydami savo turimus žodynus, vaikai gilina savo suvokimą apie tai, kokie žodžiai yra tinkamiausi skirtinguose kontekstuose (Witty & La Brant, 1946). Be to, K.S. Folse (2006, cit. iš Keating, 2008) įrodė, jog besimokantieji daug geriau įsisavina naujus žodžius, kai juos kuo dažniau taiko savo pačių kuriamoje kalboje – atlikto mokslinio tyrimo metu grupė, su tais pačiais žodžiais atlikusi tris sakinių rašymo veiklas, pralenkė grupę, kuri atliko tik vieną, nors ir reikalavusią didesnio įsitraukimo). Tai leidžia daryti prielaidą, kad efektyviausiai žodyno plėtrai būtina suteikti kuo daugiau progų naujus žodžius panaudoti praktikoje, o vienas iš geriausių įrankių tai įprasminti ir yra kūrybinis rašymas.

Visgi, svarbu nepamiršti, kad kūrybinis rašymas nėra vienalypis kūrybinis procesas – kalbiniame kontekste vaikų kūryba gali būti išreiškiama skirtingais tekstiniais pavidalais (nuo visiems įprasto pasakojimo ar trumpos istorijos, iki eilėraščio ar net komikso). Kiekvienas kūrinio tipas gali būti skirtingai panaudotas žodyno plėtrai, priklausomai nuo mokytojo formuojamos užduoties sąlygų. Mokslininkės D. Zou (2017) atlikto tyrimo metu buvo patvirtinta, jog efektyviausi žodyno turtinimui naudojami rašymo pratimai yra tie, prieš kuriuos buvo atliktas bent kažoks žodinis pasirengimas, pavyzdžiui, naujų žodžių paieška įprastuose ar sinonimų žodynuose, jų rūšiavimas bei reikšmės išsiaiškinimas. Lygiai taip pat naudingos užduotys, reikalaujančios tam tikros specifinės duomenų paieškos, kadangi ieškodami medžiagos besimokantieji gali sutikti naujų konkrečiai sferai ar dalykui būdingų žodžių ir juos asimiliuoti į savo asmeninius žodynus. Vienas iš geriausių tokios užduoties pavyzdžių – projekto rengimas. Projektu šiuo atveju galima laikyti ir pateikties pasirinkta tema

sudarymą, ir didesnės apimties teksto kūrimą. Pasak lingvistų F. Copland ir S. Garton (2018), projektinė veikla kalbinio ugdymo kontekste padeda ugdyti besimokančiųjų savarankiškumą, lavinti tekstinių šaltinių analizei ypač naudingus tyrinėjimo gebėjimus bei skatina pasirinkimo laisvę ir kūrybinę atsakomybę. Įdomu ir tai, jog atlikdama tiriamąsias veiklas, kurių metu mokiniai turi skaityti literatūrą, egzistuoja galimybė žodyną plėsti atsitiktiniu būdu (be konkretaus skaityti būtent dėl žodyno plėtos), tačiau, kaip teigia tyrėjas N. Schmitt (2008, cit. iš Tajeddin & Daraee, 2013), tikslingas žodžių mokymasis beveik visuomet lemia daug didesnę naudą, o išmokti žodžiai ilgiau išlieka besimokančiųjų atmintyje. Juolab, kad efektyviai žodyno plėtrai nepakanka tik įsiminti naujus žodžius – jų reikšmės, taisyklingą rašybą ir galimą pritaikymą vaikai turėtų mokytis padedami savo mokytojų (Abdalrahman, 2022). Būtent tokią patirtį, kuomet kūrybinis rašymas su papildomomis pedagogės gairėmis mokiniams buvo panaudotas žodyno turtinimui, aprašo JAV „Grand Avenue“ pradinės mokyklos direktorė C. Weary (1955) savo straipsnyje pristatydama vienos iš mokyklos mokytojų (*Miss Blake*) atradimus. Pedagogei bediskutuojant su vaikais apie tos dienos pietus, iškyla daugybė jos mokinius dominančių klausimų („*Iš kur atsiranda ananasai ir želė?*“, „*Iš ko pagaminti spagečiai?*“, „*Kodėl savo valstijoje neauginame bananų?*“), į kuriuos klasė nusprendžia atsakyti drauge ieškodami informacijos ir sudarydami maisto kilmės žemėlapi lentoje. Savo atradimus vaikai pirmiausia mėgino užrašyti keliais trumpais sakiniais, tačiau žodžių savoms mintims išreikšti užteko tikrai ne visiems, kas įkvėpė *Miss Blake* išbandyti naują žodyno plėtos metodą ir padėti vaikams įgyti žinių ir įgūdžių, reikalingų žodinei saviraiškai (Weary, 1955). Remiantis šia istorija nesudėtinga suskirstyti mokytojos klasėje žodyno plėtrai per kūrybinio rašymo projektą naudotus metodus į šešis pagrindinius tokios projektinės užduoties etapus (4 pav.).

4 pav. Kūrybinio rašymo užduoties plečiant žodyną etapai. (Sudaryta remiantis Weary, 1955)

Miss Blake ir jos mokinių atveju pirmasis užduoties etapas buvo įgyvendintas klasėje kilus pirmiesiems klausimams apie maisto kilmę – ką tik papietavusiems vaikams tai buvo aktuali ir įdomi tema. Šiame etape svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vaikams įprastai kyla begalė klausimų, pradinėje mokykloje jie toliau mėgina pažinti pasaulį ir patenkinti savo beribį smalsumą, tad mokytojo vaidmuo

yra padėti savo mokiniams išsigryninti bendrą reikšmingą temą, kuri būtų naudinga ir didaktiniame kontekste, ir sudaryti klausimyną, kuriuo remiantis jie galėtų mokytis bendradarbiauti pasiskirstydami darbus ir ieškoti informacijos. Antrajame etape mokiniai pirmiausia savarankiškai ieško atsakymų į pagal duotą temą sukurtus klausimus (varto enciklopedijas, žurnalus, tyrinėja iliustracijas bei žodynus) ir mėgina pirmines mintis užrašyti keliais sakiniais. Trečiasis etapas yra skirtas grįžtamojo ryšio apie atliktą darbą teikimui tiek iš mokytojo mokiniams, tiek iš vaikų savo bendraklasiams, tiek ir patiems besimokantiejiems reflektuoti apie galimus privalumus ir trūkumus. Būtent šio etapo metu sukurama erdvė pastebėti vaikų turimas kalbines spragas – žodžių rašybos klaidas, kasdienio asmeninio žodyno trūkumus – ir numatyti galimas jų užpildymo strategijas. Ketvirtasis etapas labiausiai susijęs būtent su klaidų taisymo strategijų taikymu – kiekvienas mokinys, padedamas mokytojo, gali atrasti jam individualiai labiausiai tinkantį metodą, kurio tinkamumas priklauso nuo trūkumų pobūdžio. *Miss Blake* istorijos atveju mokytoja pasiūlė vaikams sudaryti asmeninius žodynėlius, kuriuos vaikai pildytų naudojamais, bet ne iki galo aiškiais žodžiais, kuriuos pirmiausia visi kartu išnagrinėdavo tiek fonetiškai, tiek pagal jų prasmę, tiek pagal galimybes iš vieno žodžių kurti kitus (pavyzdžiui, iš *mįslė* sudaryti *mįslingas*, iš *virtė* – *virėjas* ir t.t.). Darbas bendradarbiaujant ketvirtame etape taip pat yra naudingas ir iš tos perspektyvos, jog vieni kitiems vaikai gali pasiūlyti vienus žodžius pakeisti kitais ar kaip pakreipti sakinį, kad jis skambėtų įdomiau, ir taip lavinti ne tik savo, bet ir klasės draugų kalbinius gebėjimus. Visas naujas įgytas žinias vaikai turi pritaikyti penktojo etapo metu, kuomet redaguoja savo pirminius tekstus, į juos įterpdami naujuosius žodžius ir taikydami kitas įgytas žinias. Galiausiai, užbaigti projektai yra pristatomi ir atsiranda galimybė aptarti pasiektus rezultatus. Teigiamus pokyčius vaikų kalbinėje raiškoje mokytoja *Miss Blake* pastebėjo jau po pirmosios tokios kūrybinio rašymo projekto veiklos – mokiniai mėgavosi rašymo procesu, darė vis mažiau gramatinių klaidų, o jų žodynas sparčiai augo (Weary, 1955). Tad galima daryti išvadą, jog šios mokytojos patirtis taikant kūrybinį rašymą kaip įrankį plėsti vaikų žodyną įrodė, jog gebėjimas įvaldyti kalbą išties lavinamas būtent per rašymą – praktinį asmeninio žodyno išbandymą. Nors galutinis tokios užduoties rezultatas yra svarbus, net ir kūrybingiausi rašytojai daug daugiau laiko praleidžia bandymų kelyje, kol galiausiai pasiekia norimą tikslą (nepriklausomai nuo to, kokios apimties ar kokio pobūdžio kuriamas tekstas bebūtų), tad naudotis savo kalba ir žodžiais kaip praktiniais kūrybiniais instrumentais turėtų būti skatinami ir visi rašantieji (Harper, 2015).

Kokybinio tyrimo metodologija

Empiriniam baigiamojo darbo tyrimui pasirinkta kokybinio tyrimo strategija ir turinio duomenų analizės metodas (angl. *Content analysis*), kurį pasitelkiant duomenys yra analizuojami grupuojant juos į kategorijas ir subkategorijas. Šis strategijos pobūdis pasirinktas todėl, kad jis leidžia nuodugniai ištirti žmonių patirtį ir ja remiantis daryti išvadas apie realiose aplinkose vykstančius reiškinius (Žydzūnaitė & Sabaliauskas, 2017). Kūrybinio rašymo ir žodyno plėtros sampratos pradinėse klasėse tyrimo metodologija ir organizavimas pateikiami tokiu nuoseklumu: pristatoma tyrimo loginė seka, aprašomi tyrimo metodai, naudojami instrumentai ir jų vertinimo kriterijai.

Empirinio tyrimo tikslas: atlikus tyrimą ištirti pradinių klasių mokytojų patirtis skatinant žodyno plėtrą per kūrybinio rašymo veiklas.

Empirinio tyrimo objektas: pradinių klasių mokytojų patirtys skatinant žodyno plėtrą per kūrybinio rašymo veiklas.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti pradinių klasių mokytojų patirtis plečiant vaikų žodyną ir taikant kūrybinio rašymo metodus.
2. Išanalizuoti pradinių klasių mokytojų pamokose taikomus žodyno plėtros ir kūrybinio rašymo metodus.
3. Naudojantis tyrimo analizės rezultatais atskleisti kūrybinio rašymo metodų taikymo pradinio mokyklinio amžiaus vaikų žodyno plėtrai galimybes.

Tyrimo metodai: pusiau struktūruotas pokalbis (interviu), pamokų planų analizė. Interviu buvo vykdytas žodžiu individualiai apklausiant pašnekovus. Šis duomenų rinkimo būdas pasirinktas siekiant išsiaiškinti mokytojų patirtis plečiant vaikų žodyną bei taikant kūrybinio rašymo metodus. Pokalbiai su pašnekovais buvo vykdomi nuotolinių skambučių „Google Meet“ platformose ir gyvų susitikimų klasėse metu ir trukdavo iki 60 min.

Pamokų planų analizės metodas buvo pasirinktas siekiant ištirti mokytojų pamokose taikomus žodyno plėtros ir kūrybinio rašymo metodus. Šiuo tikslu buvo naudojami darbo autorės ir kitų mokytojų pamokų planai, kurie taikyti ugdant pradinio mokyklinio amžiaus vaikus užsienio lituanistinėse ir Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Iš viso išanalizuoti 7 pamokų planai.

Tyrimė naudojami duomenų rinkimo instrumentai:

Pusiau struktūruotas pokalbio (interviu) klausimynas (žr. 1 priedas). Interviu klausimynas orientuotas į mokytojus, dirbančius su pradinio mokyklinio amžiaus mokiniais. Šis instrumentas sudarytas iš 17 klausimų, atitinkančių skirtingus teminius kriterijus. Klausimynu siekiama išsiaiškinti mokytojų patirtis bei požiūrį, susijusius su vaikų žodyno plėtra ir kūrybinio rašymo metodo taikymu. Interviu metu gauti duomenys buvo apdorojami pagal Kontent duomenų analizės metodą, išskirstant juos į kategorijas ir subkategorijas.

Tyrimo imtis: atliekant tyrimą naudotas tikslinės imties sudarymo metodai. Kaip teigia V. Žydzūnaitė (2011), tikslinėje atrankoje svarbiausi ne konkrečios apklausiamųjų charakteristikos, bet tikslinė apklausiamųjų grupė, kurią jungia vienas esminis kriterijus. Šio tyrimo kontekste aktualu buvo atrinkti skirtingų profesinių patirčių turinčius ir įvairiose ugdymo aplinkose dirbančius mokytojus, galinčius pasidalinti mintimis apie pradinio mokyklinio amžiaus vaikų kalbinį ugdymą. Tyrimė dalyvavo 8 skirtingų Lietuvos bendrojo lavinimo ir Užsienio liuanistinių mokyklų mokytojai, dirbantys su pradinio mokyklinio amžiaus vaikais. Jų demografiniai duomenys profesinės patirties ir ugdymo įstaigos tipo aspektu pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Informacija apie tyrimo dalyvius

Kodas	Profesinės patirties laikotarpis mokant pradinio mokyklinio amžiaus vaikus	Ugdymo įstaigos, kurioje šiuo metu dirba, tipas
Nr. 1	2 m.	Privati pradinė mokykla Lietuvoje
Nr. 2	2 m.	Užsienio liuanistinė mokykla
Nr. 3	1 m.	Privati pradinė mokykla Lietuvoje
Nr. 4	32 m.	Valstybinė pradinė mokykla Lietuvoje
Nr. 5	17 m.	Užsienio liuanistinė mokykla
Nr. 6	3 m.	Valstybinė pradinė mokykla Lietuvoje
Nr. 7	1 m.	Valstybinė pradinė mokykla Lietuvoje
Nr. 8	2 m.	Valstybinė pradinė mokykla Lietuvoje

Tyrimo logika: pirmajame tyrimo etape įvykdyti pokalbiai (interviu) su pradinių klasių pedagogais. Pusiau struktūruoto interviu klausimyną sudarė 17 klausimų (žr. 1 priedas), kuriais išsiaiškinta mokytojų patirtis skatinant vaikų žodyno plėtrą ir taikant kūrybinio rašymo metodus. Po kokybinio tyrimo atlikta jame gautų duomenų analizė ir interpretacija. Antrajame tyrimo etape buvo

surinkti 7 mokytojų naudoti pamokų planai, kurie buvo skirti papildyti pirmojo etapo metu surinktus duomenis apie vaikų žodyno plėtros ir kūrybinio rašymo elementus pradinėse mokinių pamokose. Antrojo etapo metu surinkti duomenys išanalizuoti taikant kokybinę turinio analizę.

Kokybinio tyrimo etika ir apribojimai

Viso bakalauro baigiamojo darbo tyrimo metu laikytasi pagrindinių tyrimo etikos principų: savanoriško dalyvavimo, informuoto sutikimo ir privatumo. Visi pašnekovai tyrime buvo kviečiami dalyvauti asmeniškai su teise bet kada nutraukti pokalbį ir tyrime nedalyvauti. Prieš prasidedant interviu pokalbiams, dalyviai buvo supažindinti su tyrimo eiga ir tikslais. Siekiant užtikrinti pašnekovų konfidencialumą, tyrime dalyvavusių mokytojų vardai neatskleidžiami, o pažymimi Nr. 1, Nr.2 ir t.t. Tyrimo analizėje pateikiant pašnekovų mintis yra pašalinama visa informacija, kuri leistų asmenis identifikuoti. Pateiktų duomenų apsaugos principai buvo akcentuojami ir tyrimo dalyviams prieš prasidedant pokalbiams.

Kūrybinio rašymo ir žodyno plėtros sampratos pradinėse klasėse tyrimo analizė

Mokytojų požiūrio į vaikų žodyno plėtrą ir kūrybinio rašymo metodo taikymą kalbinių gebėjimų ugdymui analizė

Pirmiausia, buvo siekiama išsiaiškinti mokytojų požiūrį į tai, koks yra šiuolaikinių pradinių klasių mokinių žodynas bei kokia yra jo reikšmė skirtingiems mokinių pasiekimams ir gebėjimams. Analizuojant atliktų interviu duomenis, buvo išskirtos 3 pagrindinės kategorijos ir jų subkategorijos (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Vaikų žodynas mokytojų akimis.

Kategorija	Subkategorija	Irodantys teiginiai
Vaikų žodyno požymiai	Bendras vaikų kalbos lygis	„Daugiausiai yra vaikų nuo vidutinio iki aukštesniojo lygio“ (Nr. 1); „Kai kurie turi labai puikų, o kai kurie labai elementarų žodyną, todėl sakyčiau, kad jis toks tvirtas vidutinis“ (Nr. 4); „Tikriausiai apibūdinau, kad bendras klasės lygis tikrai vidutinis, nes yra ir stipresnių mokinių, ir silpnesnių“ (Nr. 7).
	Žodžių supratimas	„Tokie žodžiai, kurie vaikams buvo aiškūs ir suvokiami prieš 5-6 metus, dabar jiems yra nelabai aiškūs“ (Nr. 4); „Dažnai nutinka ir taip, kad jei prie žodžio prisideda priešdėlis, priesaga ar pasikeičia galūnė ir jie jau to žodžio nebesupranta“ (Nr. 5)
	Vaikų kalbėjimo stilius	„Jie daugiau vartoja buitinį, o ne literatūrinį ar mokslinį žodyną“ (Nr. 6); „Dauguma jų kalba labai kasdienine kalba.“ (Nr. 2); „Yra vaikų, kurie kalba verstiniais angliškais sakiniais, nesvarbu, ar jie gyvena Lietuvoje, ar užsienyje“ (Nr. 4);
	Vaikų žodyno turtingumas	„Yra vaikų, kurie turi labai išpildingą žodyną, kalba literatūrinėmis sąvokomis ir šnekamojoje kalboje, vartoja palyginimus ir įvairiausių būdvardžius“ (Nr. 6); „Tikrai ir daug stiprių vaikų, kurių žodynas yra pakankamai gilus ir platus“ (Nr. 7); „Yra vaikų, kurių žodynas yra platus, per pamokas vartoja įvairių terminų“ (Nr. 8)
	Vaikų žodyno skurdumas	„Gana dažnai vaikams pritrūksta žodžių“ (Nr. 5); „Yra tokių, kuriems sunku suregzti paprastą sakinį“ (Nr. 8)
Idealus vaiko žodynas	Vaiko kalbos taisyklingumas	„Vaikams labai svarbus taisyklingas žodžių vartojimas, taisyklingas tarimas ir kirčiavimas, taisyklinga rašyba“ (Nr. 1); „apskritai taisyklinga kalba - tiesiog taisyklingas tarimas, žodžių kirčiavimas“ (Nr. 7)
	Skirtingų žodžio reikšmių suvokimas	„Labai svarbu ir supratimas, jog tam pačiam daiktui ar savybei nusakyti gali būti vartojamas daugiau nei vienas konkretus žodis“ (Nr. 1); „Jau geriau vaikai žino šiek tiek mažiau žodžių, bet tikrai žino jų reikšmę. Svarbu yra pažinti žodį iš visų pusių.“ (Nr. 7);

	Vartojamų žodžių skaičius	„Lituanistinio švietimo kontekste, kuomet vaikai auga dvikalbėje kultūroje ir skirtingose aplinkose girdi skirtingas kalbas labai svarbus ir žinomų žodžių skaičius, nes nuo to priklauso, kiek jis geba sklandžiai kalbėti, suformuluoti sakinį išreikšti savo nuomonę“ (Nr. 5)
	Gebėjimas vartoti žodžius tinkamai	„Svarbiausia, jog vaikai suprastų, kodėl ir kokius žodžius vartoti“ (Nr. 1); „Svarbiau, kad vaikai gerai suprastų tuos žodžius, kuriuos ir taip vartoja, kad būtų juos įsisavinę“ (Nr. 2); „Daugelio žodžių, tiek sunkesnių, tiek galbūt lengvesnių, žinojimas ir tinkamas pavartojimas kalboje“ (Nr. 7)
Turtingo vaikų žodyno svarba	Žodyno svarba minčių raiškai	„Tai padeda vaikui išreikšti savo mintis aiškiai“ (Nr. 1) „Kuo daugiau vaikas gali pasakyti, kuo daugiau žodžių jis žino, tuo visiems lengviau tą vaiką suprasti“ (Nr. 2) „Be pakankamo žodyno kyla problemų perteikiant savo mintis.“ (Nr. 3); „Turi įtakos ateityje vaiko kalbėjimui, rašymui, minčių reiškimui, kadangi gali pritrūkti žodžių tinkamai išreikšti save.“ (Nr. 7); „Turtingumas ypač svarbus pagrindžiant savo nuomonę. Mes mokome vaikus, jog reikia atsakyti pilnais sakinimis. Tas, kuris turi platų žodyną, šią užduotį įgyvendina lengvai.“ (Nr. 8)
	Žodyno svarba kūrybiškumui	„Leidžia vaikui būti kūrybiškesniam“ (Nr. 1); „Kūrybingumui, minčių reiškimui, sakinių užrašymui - visam tam“ (Nr. 4); „Jeigu kūrybinė užduotis yra, na, tarkim, kad ir gal kokį paprastą dvielių ar keturielių sudėlioti, tai kuo aš skurdesnį žodžių banką turiu, tuo man bus sudėtingiau padaryti šią užduotį“ (Nr. 5)
	Žodyno svarba teksto ir informacijos suvokimui	„Įsigilinimas į skaitomą tekstą ir jo suvokimas, žinoma, priklauso nuo jų žodyno“ (Nr. 4); „Vaikai, kurių žodynas siauresnis, sunkiai supranta aptariamą informaciją, pavyzdžiui, apie ką buvo tekstas, apie ką vyksta diskusija“ (Nr. 6); „Net ir vadovėlyje gausu įvairiausių tekstų, kur tie žodžiai būna ir sunkesni, ir lengvesni, tad turėdami platesnį ir gilesnį žodyną, vaikai geriau jį suvokia“ (Nr. 7)
	Žodyno svarba mąstymui ir pasaulėžiūrai	„Turi įtakos jų supratimui, suvokimui, pasaulėžiūrai, gebėjimui rasti informaciją, kai jos reikia, gebėjimui klausti ir domėtis“ (Nr. 4); „Žodynas padeda ir ugdyti mąstymą konkrečia kalba“ (Nr. 5)
	Žodyno svarba kitų dalykų mokymuisi	„Kuo platesnį žodyną turi vaikas, tuo jam lengviau mokytis ir kitus dalykus. Pavyzdžiui, turėdamas turtingesnį žodyną, vaikas geriau supras istoriją, kadangi gimtąja kalba galės geriau paaiškinti istorinius įvykius, priežastis“ (Nr. 5); „Vaikas patirs sunkumų tiek lietuvių kalbos dalyke, mokantis naujos informacijos, tiek susidorojant su motyvacija mokytis apskritai.“ (Nr. 8)
	Žodyno svarba bendravimui su kitais	„Žodyno žinojimas padeda ir vaikui ugdytis socialinę kompetenciją ta prasme, kad jam yra lengviau bendrauti su kitais“ (Nr. 5); „Žodyną plėtojant ir turint daug svarbių žodžių, vaikai gali juos panaudoti savo kasdieninėje kalboje, bendraujdami su kitais žmonėmis“ (Nr. 7)

	Žodyno svarba etnokultūrinio supratimui	<i>„Sakyčiau, net ir kultūrinę, etnokultūrinę kompetenciją, nes kuo vaikas daugiau žodžių žino, tuo jam lengviau suprasti tautosaką, papročius ir domėtis apskritai gimtos šalies kultūra“ (Nr. 5)</i>
	Žodyno svarba rašymo gebėjimams	<i>„Žodynas yra labai svarbus rašant įvairius rašinėlius, pasakojimus, kadangi, kad ir lyginant mano klasės vaikus, kai vaikų žodynas yra platesnis, jų ir rašinėliai būna ilgesni, ir juose mažiau pasikartojančių žodžių“ (Nr. 7);</i>

Išskirtą kategoriją „**Vaikų žodyno požymiai**“ sudaro penkios subkategorijos: „*Bendras vaikų kalbos lygis*“, „*Žodžių supratimas*“, „*Vaikų kalbėjimo stilius*“, „*Vaikų žodyno turtingumas*“ ir „*Vaikų žodyno skurdumas*“. Šioje kategorijoje atsiskleidžia tai, jog didžioji dalis pradinių klasių amžiaus mokinių yra pasiekę vidutinį arba aukštesnį kalbos lygį, kuris priklauso nuo jų vartojamų žodžių ypatumų, kalbėjimo stiliaus ir gebėjimo suvokti žodžių reikšmes. Antroje kategorijoje „**Idealus vaiko žodynas**“ išskiriamos keturios subkategorijos: „*Vaiko kalbos taisyklingumas*“, „*Skirtingų žodžio reikšmių suvokimas*“, „*Vartojamų žodžių skaičius*“ bei „*Gebėjimas vartoti žodžius tinkamai*“. Minėtos subkategorijos parodo, jog svarbiausiu mokinių žodyno atributu mokytojai laiko žodžių, kuriuos vaikai vartoja taisyklingai, visapusiškai suvokia ir pritaiko savo kasdienėje kalboje, skaičių. Galiausiai, kategoriją „**Turtingo vaikų žodyno svarba**“ sudaro aštuonios subkategorijos: „*Žodyno svarba minčių raiškai*“, „*Žodyno svarba kūrybiškumui*“, „*Žodyno svarba teksto ir informacijos suvokimui*“, „*Žodyno svarba mąstymui ir pasaulėžiūrai*“, „*Žodyno svarba kitų dalykų mokymuisi*“, „*Žodyno svarba bendravimui su kitais*“, „*Žodyno svarba etnokultūrinio supratimui*“ ir „*Žodyno svarba rašymo gebėjimams*“. Remiantis šiomis subkategorijomis galima teikti, kad turtingas vaikų žodynas yra svarbus labai skirtingoms jų ugdymosi ir kasdienio gyvenimo sferoms.

Mokytojų požiūrį į vaikų žodyno plėtrą taip pat atskleidžia jų samprotavimai apie taikomus ir efektyviausius kalbinės plėtros metodus (žr. 6 lentelė).

6 lentelė. Vaikų žodyno plėtra mokytojų akimis.

Kategorija	Subkategorija	Irodantys teiginiai
Žodyno plėtros samprata	Nežinomų žodžių aiškinimasis, aptarimas	<i>„Vaikų žodyno plėtra yra tai, jog vaikai suvoktų jiems nežinomus žodžius, tai yra tų žodžių aiškinimasis, aptarimas ir mėginimas juos pritaikyti vaikų šnekamojoje kalboje“ (Nr.4)</i>
	Žodžių skaičiaus didinimas	<i>„Galima traktuoti siaurąją prasme - konkrečiai skaičių, kiek žodžių žino vaikas tam tikra forma ir vaiko žodyno plėtra būtų žinomų žodžių skaičiaus didinimas“ (Nr.5) „žodyno plėtra yra kuomet vaikas išmoka daugiau žodžių“ (Nr. 6); „Žodyno plėtra - tai kažkokios pastangos parodyti, padėti vaikams atrasti žodžių, kurių jie šiaip nevartotų kasdieninėje savo kalboje“ (Nr. 2)</i>

	Žodžių pritaikymo kontekste lavinimas	„Vaiko gebėjimo tuos žodžius pritaikyti įvairiuose kontekstuose, situacijose lavinimas“ (Nr. 5)
Žodyno plėtrai naudojami ugdymo metodai	Pagalba aiškinantis sąvokas ir žodžių reikšmes	„Per lietuvių kalbos pamokas turime žodžius, kuriuos visuomet išsiaiškiname prieš teksto skaitymą“ (Nr. 4); „Jeigu žodis sudurtinis - paaiškinu ir jo pirmojo dėmens, ir antrojo dėmens reikšmes“ (Nr. 5); „Sudėtingesnius žodžius paaiškinu arba paprašau tą padaryti klasės draugų, kurie suprato“ (Nr. 6); „„Nežinomų sąvokų aptarimas. Dažnai perskaičius paaiškinimą, vaikai patys nesupranta, tad einame į gylį ir aiškinamės iki paprasčiausios reikšmės“ (Nr. 8); „Skaitydami tekstus, mėginame atrasti kuo daugiau posakių bei patarlių, juos išsiaiškinti“ (Nr.1); „visokių frazeologizmų aiškinimasis, nes jiems yra išvis labai sunku suvokti perkeltinę prasmę“ (Nr. 4).
	Nekasdinių temų įtraukimas	„Stengiuosi kuo labiau kalbėti apie tokias temas, kurios nėra kasdienės, pavyzdžiui, kuriame pasakas, kalbame apie filmus, kuriems apibūdinti ar sukurti vaikai vienaip ar kitaip turi atrasti ne kasdienį žodyną“ (Nr. 2)
	Vizualinės medžiagos pasitelkimas	„Daugiausiai pasitelkiu vizualinę medžiagą (nuotraukas, vaizdus, įrašus) - bandau sudaryti asociacijas su kiekvienu nauju žodžiu.“ (Nr. 3); „Naudoju ir vaizdines priemones, paveikslėlius žodžių reikšmės paaiškinimui“ (Nr. 5)
	Tikslinis raktinių žodžių parinkimas	„Stengiuosi atrinkti tinkamą naujai besimokomų žodžių kiekį pagal bendrą grupės lygį“ (Nr. 3); „Pamokos pradžioje aš pristatau pagrindinius, raktinius žodžius ir trumpai paaiškinu jų reikšmę - manau, kad tai irgi padeda vaikams naujas sąvokas geriau įtvirtinti“ (Nr. 5)
	Projektinė veikla	„Papildomai žodyną plečiu ir per pasaulio pažinimo pamokas, kuomet jie daro ir pristatinėja projektus - vaikus raginu atradus nežinomą žodį jį išsiaiškinti“ (Nr. 4)
	Skaitymas	„Skatinu mokinius skaityti“ (Nr. 4); „Žodyną taip pat ugdau ir skaitant tekstus, kuomet vaikų visada paklausiu, ar tekste ji mato nežinomų žodžių ir vėliau išsiaiškiname jų reikšmes, jei tokių žodžių yra.“ (Nr. 5); „Klasėje skatinu knygų skaitymą“ (Nr. 7)
	Mokymas naudotis žodynu	„Mokau vaikus remtis ir naudotis žodynėliu“ (Nr. 6)
	Kalbiniai žaidimai	„Žaidžiame įvairius žaidimus, pritaikytus žodyno plėtimui, pavyzdžiui, žodinės pasakos kūrimas ar kiti panašūs žodžių žaidimai“ (Nr. 7); „Bandome sugalvoti ar prikurti kitokių posakių“ (Nr.1);
	Rašymas	„Rašydamas ir kurdamas vaikas mokosi naujai išmokus žodžius pritaikyti rišlioje kalboje“ (Nr. 5); „Svarbu ir skatinti vaikus kurti, pradėti vartoti naujai išmokus žodžius, sudaryti sakinius“ (Nr. 6);
Efektyviausi žodyno plėtros ugdymo metodai	Skaitymas	„Būtent skaitymas yra tas kol kas labiausiai pasiteisinantis metodas“ (Nr.1); „Efektyviausias metodas visgi yra užklasinis skaitymas, kadangi skaitant labai žodynas prasiplečia, skaitančių vaikų yra ir visai kitokio tipo rašiniai“ (Nr. 4); „man atrodo, kad būtent knygų skaitymas, kadangi

		<i>tobulinami tiek skaitymo gebėjimai, tiek plečiamas žodynas“ (Nr. 7)</i>
	Komandinės užduotys	<i>„Esu pastebėjusi, kad labai pasiteisina komandinės užduotys. Mokiniais labai įdomu, kai jų darbas nėra individualus, pavyzdžiui, pasakos kūrimas visiems kartu pasakant po sakinį.“ (Nr. 2); „Iš vaikų perspektyvos tai jiems tikrai pasiteisina ir patinka mano įvardinti grupiniai metodai - dialogai, diskusijos, debatai, viktorinos, "Kahoot" žaidimai“ (Nr. 5)</i>
	Žodžių mokymas per vaikams keliamas emocijas	<i>„Mokant užsienio kalbos bene veiksmingiausias metodas yra žodžių asociacijos ir tiesioginiai pažodiniai jų vertimai į lietuvių kalbą (pavyzdžiui, "belly button" - pilvo mygtukas)<...> Sukeliama emocija leidžia lengviau žodį įsiminti. Kuo daugiau emocijų sukeli mokantis žodyną, tuo vaikams naudingiau“ (Nr. 3)</i>
	Mokymas naudotis žodynu	<i>„Aiškiausia vaikams tai, kas būna paaiškinta vadovėlio žodyne, tuomet vaikai mokosi ir apskritai naudotis žodynu.“ (Nr. 4); „Naudinga vaikus mokyti ieškoti informacijos žodyne, mokyti savarankiškumo, nes tuomet jie patys gali išsiaiškinti, ką ir kaip daryti“ (Nr. 6)</i>
	Interaktyvūs metodai ir žaidimai	<i>„Pavyzdžiui, mokantis naujus žodžius konkrečia tema pamokos pabaigai būnų paruošusi "Kahoot" žaidimą, pagal kurį galiu įvertinti, ar vaikai teisingai įsidėmėjo žodžių reikšmę. Tai būtent tokie interaktyvūs metodai yra efektyviausi“ (Nr. 5)</i>

Išskirtą kategoriją „**Žodyno plėtros samprata**“ sudaro 3 subkategorijos: „Nežinomų žodžių aiškinimasis, aptarimas“, „Žodžių skaičiaus didinimas“ ir „Žodžių pritaikymo kontekste lavinimas“. Išskiriamos subkategorijos įrodo, jog mokytojai žodyno plėtrą supranta tiek kaip žodyno plėtimą per žodžių skaičiaus didinimą, tiek kaip žodyno gilinimą (jų reikšmės, suvokimo ir gebėjimo pritaikyti lavinimą). Antroje kategorijoje „**Žodyno plėtrai naudojami ugdymo metodai**“ išskiriamos net devynios subkategorijos: „Pagalba aiškinantis sąvokas ir žodžių reikšmes“, „Nekasdinių temų įtraukimas“, „Vizualinės medžiagos pasitelkimas“, „Tikslinis raktinių žodžių parinkimas“, „Projektinė veikla“, „Skaitymas“, „Mokymas naudotis žodynu“, „Kalbiniai žaidimai“ ir „Rašymas“. Išskirtos subkategorijos atskleidžia tai, jog mokytojų žodyno plėtimui naudojami metodai yra skirtingi ir įvairūs. Paskutiniąją kategoriją „**Efektyviausi žodyno plėtros metodai**“ sudaro penkios subkategorijos: „Skaitymas“, „Komandinės užduotys“, „Žodžių mokymas per vaikams keliamas emocijas“, „Mokymas naudotis žodynu“ bei „Interaktyvūs metodai ir žaidimai“. Šios subkategorijos brėžia mokytojų suvokimo apie jų naudojamų metodų efektyvumo kryptį ir atskleidžia, jog patys efektyviausi metodai yra tokie, kurie vaikams yra patrauklūs ir lavina jų savarankiško mokymosi gebėjimus.

Taip pat buvo svarbu išsiaiškinti, kaip mokytojai yra pasirengę vaikų žodyno plėtros skatinimui. Šiuo tikslu iš tyrimo duomenų išskirtos dvi kategorijos, kuriose išskiriami teiginiai apibrėžia pedagogų pasiruošimą arba nepasiruošimą plėsti vaikų žodyną (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. Mokytojų pasirengimas skatinti vaikų žodyno plėtrą.

Kategorija	Subkategorija	Irodantys teiginiai
Mokytojai yra pasiruošę skatinti vaikų žodyno plėtrą	Mokytojai domisi naujais metodais	„Domiuosi ir seminarais, kuriuose yra kalbama apie kalbinį vaikų ugdymą“ (Nr. 5)
	Mokytojai savo pamokose taiko patikrintus ir efektyvius žodyno plėtros metodus	„Savo pamokose taikau tai, ką turiu, kas yra patikrinta ir yra pasiteisinę.“ (Nr. 4); „Pagrindė naudojuosi ta informacija, kurią jau žinau, kas veikia“ (Nr. 3)
	Mokytojai mokosi iš savo patirčių	„Daug atrandu per savo patirtį - būtent taip pati sau atradau, kad žodyno tobulinimui labai tinka "Kahoot" žaidimai, jie vaikams patinka, tai tikrai pasiteisinantis metodas“ (Nr. 5)
	Mokytojai stebi vaikų sakinių vartojimą ir žodyno lygį	„Stebiu, kokius sakinius jie vartoja (išplėstinius ar vientisinius), ar vartoja skirtingų rūšių sakinius, vaizdingus žodžius ar rašo paprastai.“ (Nr. 1); „Atkreipiu dėmesį, ar jie įveikia vis sudėtingesnes ir sudėtingesnes užduotis, ar vartoja sudėtingesnius žodžius ar pasilieka prie to, kaip kalbėdavo anksčiau“ (Nr. 2); „Koks yra jų žodyno lygis sprendžiu iš diskusijų - kaip vaikai formuluoja savo atsakymus, taip pat iš laisvojo arba kūrybinio rašymo užduočių, kuriose atkreipiu dėmesį į žodžių skaičių sakinyje, pačio sakinio ilgumo, ar žodžiai jame kartojasi ar ne. Iš esmės stebiu, kaip vaikas reiškia pačią mintį.“ (Nr.5); „Stebiu vaikus, ar jie supranta žodžių reikšmes“ (Nr. 6)
Mokytojai nėra pasiruošę plėsti vaikų žodyno	Naujais žodyno plėtros metodais mokytojai nesidomi	„Nesu apie tai domėjusis“ (Nr.1); „Savarankiškai neieškojau naujų metodų, kaip plėsti žodyną.“ (Nr.2); „Gan mažai domėjausi žodyno plėtros metodais“ (Nr. 7)
	Mokytojams trūksta žinių žodyno plėtros srityje	„Sunku tikslingai ir stipriai metodiškai išmokinti vaikus, plėsti jų žodyną, kuomet man dar trūksta patirties ir žinių šioje srityje.“ (Nr. 7)

Išskirtą kategoriją „Mokytojai yra pasiruošę skatinti vaikų žodyno plėtrą“ sudaro keturios subkategorijos: „Mokytojai domisi naujais metodais“, „Mokytojai savo pamokose taiko patikrintus ir efektyvius žodyno plėtros metodus“, „Mokytojai mokosi iš savo patirčių“ ir „Mokytojai stebi vaikų sakinių vartojimą ir žodyno lygį“. Išskirtos subkategorijos apibrėžia mokytojų pasirengimą plėsti vaikų žodyną kaip skirtingų jų atliekamų veiksmų, kurie susiję su asmeniniu tobulėjimu ir tikslingu

žodyno plėtros metodų taikymu, rinkinį. Kita kategorija „**Mokytojai nėra pasiruošę plėsti vaikų žodyno**“ turi dvi subkategorijas: „*Naujais žodyno plėtros metodais mokytojai nesidomi*“ ir „*Mokytojams trūksta žinių žodyno plėtros srityje*“. Šios subkategorijos leidžia daryti išvadą, jog mokytojai nėra pasiruošę plėsti vaikų žodyno tais atvejais, kuomet nesistengia tobulėti ir užpildyti žinių kalbinio ugdymo srityje spragų.

Siekiant visapusiškai ištirti vaikų žodyno plėtros ypatumus pradinėje mokykloje, itin svarbu išanalizuoti ir dažniausiai tiek mokytojams, tiek mokiniams kylančius su ja susijusius iššūkius. Šiuo tikslu mokytojai buvo paprašyti pasidalinti patirtimis apie iššūkius, kurie trukdo turtinti vaikų žodyną, bei jų įveikimo metodus (žr. 8 lentelė).

8 lentelė. Iššūkiai siekiant turtinti vaikų žodyną.

Kategorija	Subkategorija	Irodantys teiginiai
Dažniausi mokytojams kylantys iššūkiai siekiant turtinti vaikų žodyną	Vaiko šeimos ir aplinkos įtaka jo žodynui	„Vaiko žodyno lavinimui didelę įtaką visgi pirmiausia turi šeima ir jo šeimos aplinkoje tas žodynas yra skurdus - kažko išmokyti išvis labai sunku“ (Nr.1); „Iššūkiai kyla vaikus mokinant bendrinės kalbos, kadangi vaikai dažnai turi turtingesnę šnekamosios kalbos žodyną, kurį atsineša iš savo šeimos, artimos aplinkos“ (Nr. 5); „Sunkiausia, kad tėvai patys vaikų netaiso, leidžia jiems kalbėti netaisyklingai. Jie numeta visą atsakomybę mokytojui.“ (Nr. 8)
	Mokinių žinių skirtumai	„Yra labai skirtingų mokinių, kurių ir lietuvių kalbos žinios gana skirtingos, ir, sakyčiau, čia labai daug sunkumų atsiranda“ (Nr. 2); „Mano mokomose grupėse susirenka daug skirtingų vaikų, kurių lygis taip pat yra skirtingas, tad labai sunku užtikrinti kiekvieno vaiko žodyno plėtrą“ (Nr. 3)
	Nenoras skaityti	„Vaikų nenoras skaityti - didžiausias iššūkis“ (Nr. 4)
	Vaikų mokymosi greitis	„Iššūkių kelia ir skirtingas mokymosi greitis - per tą pačią pamoką vieni greičiau atliks užduotis, kiti lėčiau, tad ne visuomet pavyksta užtikrinti, kad visi pasiektų kuo vienodesnę kalbos lygį“ (Nr. 3)
	Mokytojų asmeninis vartojamas žodynas	„Mano pačios pagrindinis iššūkis turbūt yra tai, jog pati nedažnai vartoju komplikotas sąvokas, per daug prisitaikau prie vaikų kalbos“ (Nr. 6)
Vaikams kylantis iššūkis, plečiant jų žodyną	Mokymosi motyvacija	„Vaikų motyvacija, turbūt, yra pirminis iššūkis, bent jau mano atveju, kadangi kol kas mokiniai nėra motyvuoti plėsti žodyną ir jiems kol kas atrodo, kad tiek, kiek jie žino, yra pakankama“ (Nr. 7)
	Sunkumas mokytis ir perskaityti sudurtinius žodžius	„Vaikams sunkiau išmokyti ilgesnius ir sudurtinius žodžius, juos jiems sunku tiek perskaityti, tiek įsiminti“ (Nr. 5)
Metodai žodyno plėtros iššūkių įveikimui	Kalbėjimas vaikams suprantamesne kalba	„Geriau kalbėti paprastesne ir vaikui suprantama kalba, nes iš pamokų jis ne visuomet gali tiek daug pasisemti, negu kalbėti naudojant platų žodyną ir vaikas tuomet išvis nieko nebesupras“ (Nr. 1)

	Kalbėjimasis su vaikais individualiai ir kartu	<i>„Galbūt kiek daugiau laiko skiriu individualiems pokalbiams su jais“ (Nr. 1); „Elementariai mėginu stebėti situaciją, kuri vyksta klasėje, suprasti bendrą klasės emocinę būklę tos pamokos metu, atpažinti skirtingus vaikų poreikius ir charakterio savybes ir pakalbinti juos individualiai, duoti kiekvienam dėmesio“ (Nr. 3); „Su vaikais šnekamės, aiškinamės, kam tas yra reikalinga“ (Nr. 4)</i>
	Bendradarbiavimas su tėvais	<i>„Skatinu ir jų tėvus, kad su vaikais prisėstų ir pasimokintų“ (Nr. 1)</i>
	Užduočių diferencijavimas	<i>„Turbūt lengviausias, logiškiausias būdas yra užduočių diferencijavimas“ (Nr. 2)</i>
	Ruošimasis pamokoms	<i>„Visuomet kažkaip pasidomiu, pasiskaitau kažkiek, bent jau minimaliai, informacijos, ruošdamasi pamokoms“ (Nr. 7)</i>
	Žodžių kartojimas	<i>„Mokydama ilgesnius ar sudurtinius žodžius, raginu garsiai pakartoti žodį kartu“ (Nr. 5)</i>

Išskirtą kategoriją „**Dažniausi mokytojams kylantys iššūkiai siekiant turtinti vaikų žodyną**“ sudaro penkios subkategorijos: „*Vaiko šeimos ir aplinkos įtaka jo žodynui*“, „*Mokinių žinių skirtumai*“, „*Nenoras skaityti*“, „*Vaikų mokymosi greitis*“ bei „*Mokytojų asmeninis vartojamas žodynas*“. Subkategorijose mokytojų išreikštos mintys rodo, jog siekiant turtinti vaikų žodyną dažniausiai pedagogams kylantys iššūkiai yra susiję su vaikų iš jų artimiausios aplinkos atsinešamu žodynu, mokinių mokymosi gebėjimais ir turimais pasiekimų lygminimis bei pačių mokytojų žodyno turtingumu. Kitoje kategorijoje „**Vaikams kylantis iššūkių, plečiant jų žodyną**“ išskiriamos dvi pagrindinės subkategorijos „*Mokymosi motyvacija*“ bei „*Sunkumas mokytis ir perskaityti sudurtinius žodžius*“, kuriomis remiantis galima daryti išvadą, jog, mokytojų nuomone, mokiniams sunku plėsti savo žodyną dėl motyvacijos mokytis trūkumo bei iššūkių, kylančių skaitant ir įsimenant ilgesnius ar sudėtingesnius žodžius. Trečioji kategorija „**Metodai žodyno plėtros iššūkių įveikimui**“ turi šešias subkategorijas: „*Kalbėjimas vaikams suprantamesne kalba*“, „*Kalbėjimasis su vaikais individualiai ir kartu*“, „*Bendradarbiavimas su tėvais*“, „*Užduočių diferencijavimas*“, „*Ruošimasis pamokoms*“ ir „*Žodžių kartojimas*“. Apibendrinant mokytojų mintis šiose subkategorijose matyti, jog dažniausi metodai su žodyno plėtra susijusių iššūkių įveikimui yra orientuoti į prisitaikymą prie vaiko poreikių bei gebėjimų, bendradarbiavimą su mokiniais ir jų tėvais bei išankstinį ruošimąsi pamokoms.

Toliau analizuojant kalbinį vaikų ugdymą sužinome kūrybinio rašymo metodo taikymo švietimo kontekste aspektus, kuriuos išskiria patys mokytojai. Siekiant kuo visapusiškiau suvokti pedagogų patirtis, išskirtos keturios pagrindinės kategorijos, apimančios tiek kūrybinio rašymo sąvokos sampratą, tiek pamokose taikomų metodų principus (žr. 9 lentelė).

9 lentelė. Kūrybinis rašymas švietimo kontekste iš mokytojų perspektyvos.

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Kūrybinio rašymo samprata	Bet koks rašymas	„Tai kažkokio pasakojimo rašymas“ (Nr. 1); „Tai iš esmės bet koks rašymas“ (Nr. 3)
	Patirčių perteikimas tekstu	„Kažkokių įvykių, asmeninių patirčių papasakojimas“ (Nr. 1) „Tai neformalus, iš žmogaus patirčių kylantis rašymo būdas, kuriame susipina žmogaus mintys ir išgalvoti dalykai“ (Nr. 2);
	Jausmų, minčių, vaizduotės perteikimas tekstu	„Viskas, kas ateina iš vidinio pasaulio - jausmų, minčių, vaizduotės - ir yra perteikta tekstu, yra kūrybinis rašymas“ (Nr. 3);
	Rašymas siekiant sudominti skaitytoją	„Kai turi išdėstyti mintis tam tikra tema ir pasitelkti kuo vaizdingesnius sakinius, kad būtų įdomu ir skaitytojui, ir pačiam rašančiam.“ (Nr. 4); „Kūrybinis rašymas - tai rašymas, kai per parašytus žodžius gali nukelti skaitytoją į kitą pasaulį“ (Nr. 8)
	Laisvas rašymas	„Tai rašymas nestatant rašančiojo į siaurus rėmus, kuomet mokinys gali rašyti ir visiškai filosofine, laisva tema arba pagal abstraktų klausimą, rašyti tai, kas tiesiog ateina į galvą“ (Nr. 5)
	Rašymas tam tikra tema	„Kūrybinis rašymas - tai minčių reiškimas, susijęs su tam tikra tema“ (Nr. 4); „Pradiniame ugdyme tai įvardinčiau kaip teksto kūrimą pagal tam tikras nuorodas ar kontekstą“ (Nr. 6)
	Laisvas rašymas su tam tikra struktūra	„Tai rašymas, kuris, žinoma, turi kažkokią struktūrą, tačiau paliekama galimybė laisvai reikšti savo mintis be jokių įsipareigojimų.“ (Nr. 7)
Kūrybinio rašymo metodai, taikomi pamokose	Tekstų kūrimas pagal tam tikrą struktūrą	„Tai dažniausiai kažkokio pasakojimo kūrimas, laiškų rašymas, sakinių kūrimas.“ (Nr. 1); „Kuomet kūrybinį rašymą taikau, tai pirmiausia visuomet išsiaiškiname temą, prisimename pasakojimo struktūrą, pagalvojame, kokie vaizdingi posakiai mums tiktų ir toliau viską paleidžiu vaizduotei skrieti laisvai“ (Nr. 4)
	Istorijų kūrimas bendradarbiaujant	„Dažnai dirbame ne individualiai, kuriame istorijas kartu“ (Nr. 2)
	Istorijos pratęsimas	„Pratęsiame istoriją pagal duotą jos pradžią“ (Nr. 2)
	Žodžių įkomponavimas	„Sunkesnių daiktavardžių ar veiksmažodžių įkomponavimas tekste“ (Nr. 7)
Ugdomieji tikslai, kuriais taikomas kūrybinis rašymas	Pasakojimo gebėjimų ugdymas	„Pagrindinis mano tikslas yra, kad vaikai kuo daugiau pasakotų ir tobulintų savo lietuvių kalbos kalbinius gebėjimus“ (Nr. 2)
	Sakinių rišlumo, nuoskelumo lavinimas	„Kad suregzėtų pasakojimą iš rišlių sakinių“ (Nr. 2); „Minčių sklandumo, nuoseklumo tikslais“ (Nr. 4)
	Žodyno plėtimas	„Bet lygiai taip pat taikau kūrybinį rašymą žodyno plėtimui, kadangi vaikai turi susirasti žodžių, posakių, kurių galbūt įprastai nevartoja.“ (Nr. 2)
	Rašymo gebėjimų lavinimas	„Pagrindinis tikslas yra tiesiog tobulinti vaikų rašymo gebėjimus, kadangi kūrybinis rašymas yra neįpareigojantis ir rašydami vaikai gali tobulinti savo rašymo įgūdžius.“ (Nr. 7)
	Kūrybiškumo skatinimas	„Antrasis aspektas - kūrybiškumo ugdymas, kadangi skatinu vaikus kūrybiškai ir lanksčiai žiūrėti į įvairias situacijas, įtikinti, kad kūryba yra svarbi.“ (Nr. 7)

	Saviraiškos skatinimas	<i>„Bandau įdiegti vaikams mintį, jog nėra klaidingos ar ne tinkamos kūrybos, nes tai yra tiesiog būdas išreikšti save“ (Nr. 7)</i>
Kūrybinio rašymo metodo taikymo pamokose dažnis	Kūrybinis rašymas pamokose naudojamas retai	<i>„Labai nemėgstu taisyti darbų, tad kūrybinio rašymo užduotis vaikams užduodu maždaug kartą per du mėnesius“ (Nr. 1); „Kūrybinio rašymo pamokose nenaudoju, nebent labai retai“ (Nr. 3); „Per mokslo metus turbūt, pripažinsiu, tikrai kelis kartus“ (Nr. 5)</i>
	Kūrybinis rašymas naudojamas dažnai	<i>„Labai dažnai kuriame įvairiausias istorijas“ (Nr. 2)</i>

Pirmąją kategoriją **„Kūrybinio rašymo samprata“** apibrėžia septynios subkategorijos: *„Bet koks rašymas“*, *„Patirčių perteikimas tekstu“*, *„Jausmų, minčių, vaizduotės perteikimas tekstu“*, *„Rašymas siekiant sudominti skaitytoją“*, *„Laisvas rašymas“*, *„Rašymas tam tikra tema“* ir *„Laisvas rašymas su tam tikra struktūra“*. Šiose subkategorijose atsiskleidžia pedagogų kūrybinio rašymo sampratos diversiškumas. Nors visi pašnekovai išskyrė skirtingą sąvokos apibrėžimą, galima pastebėti, kad kūrybinis rašymas, pedagogų nuomone, yra itin susijęs su savo minčių bei patirčių tekstine išraiška, kuri gali turėti tam tikrą temą ir struktūrą. Kita kategorija **„Kūrybinio rašymo metodai, taikomi pamokose“** turi keturias subkategorijas: *„Tekstų kūrimas pagal tam tikrą struktūrą“*, *„Istorijų kūrimas bendradarbiaujant“*, *„Istorijos pratęsimas“* bei *„Žodžių įkomponavimas“*. Subkategorijose išskirami pagrindiniai kūrybinio rašymo taikymo metodai leidžia daryti išvadą, kad mokytojams, taikantiems tokio pobūdžio užduotis, svarbi kuriamo teksto struktūra, naujų žodžių panaudojimas sakinyje. Trečioji kategorija **„Ugdomieji tikslai, kuriais taikomas kūrybinis rašymas“**, kuri sudaryta iš šešių subkategorijų – *„Pasakojimo gebėjimų ugdymas“*, *„Sakinijų rišlumo, nuoskelumo lavinimas“*, *„Žodyno plėtimas“*, *„Kūrybiškumo skatinimas“*, *„Saviraiškos skatinimas“* ir *„Rašymo gebėjimų lavinimas“* – leidžia dar labiau papildyti informaciją apie mokytojų taikomus kūrybinio rašymo metodus atskleidama jų panaudojimo motyvus. Pašnekovų atsakymų šioje kategorijoje apibendrinimas leidžia daryti išvadą, kad kūrybinis rašymas mokykloje yra taikomas labai skirtingais tikslais, kurie apima ir kalbinių gebėjimų ugdymą, ir tam tikrų mokinio kompetencijų lavinimą. Paskutinioji kategorija **„Kūrybinio rašymo metodo taikymo pamokose dažnis“** turi dvi subkategorijas: *„Kūrybinis rašymas pamokose naudojamas retai“* ir *„Kūrybinis rašymas naudojamas dažnai“*. Atsakymų kiekis kiekvienoje kategorijoje leidžia daryti išvadą, kad kūrybinio rašymo metodus pamokose mokytojai taiko ne itin dažnai, kadangi tam neretai trūksta laiko.

Galiausiai, siekiant suprasti pedagogų nuomonę apie kūrybinio rašymo metodo taikymą vaikų žodyno plėtrai, pašnekovų paprašyta pasidalinti tokio metodo galimais privalumais ir trūkumais (žr. 10 lentelė).

10 lentelė. Kūrybinio rašymo metodo taikymas plečiant žodyną.

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Kūrybinio rašymo metodo taikymo plečiant vaikų žodyną privalumai	Žodžių pritaikymas tekste	„Manau, kad vaikai patys pritaikydami naujus žodžius tekste tikrai turi daugiau galimybių plėsti savo žodyną“ (Nr. 1); „Kūrybinis rašymas tampa labai veiksmingu metodu, ypač tais atvejais, kai savo tekste turi pritaikyti naujai atrastus žodžius“ (Nr. 3); „Net ir savo pamokose aš skatinu naują informaciją užfiksuoti vaikams parašant kad ir 5 sakinius ta tema, kurią tą dieną mokėmės. Būtų galima susisiekti šitą užduotį su kūrybiniu rašymu per naujų, raktinių žodžių panaudojimo aspektą, kad į tuos 5 sakinius vaikas įtrauktų naujus žodžius.“ (Nr. 5); „Tai galėtų būti būdas naujų žodžių įtvirtinimui“ (Nr. 6)
	Privalumai mokantis antrosios kalbos	„Šis metodas tikrai veiksmingas plečiant žodyną, ypač dirbant su vaikais, kuriems lietuvių kalba nėra vienintelė“ (Nr. 2)
	Motyvacijos didinimas	„Žodyno mokytis sausiai yra itin sunku, tad visos kūrybiškesnės veiklos suteikia daug daugiau galimybių ir motyvacijos turtinti savo žodyną“ (Nr.3)
	Interaktyvumas	„Manyčiau, kad tai interaktyvus metodas, kuris veikia taip pat kaip ir "Kahoot" žaidimai ar kalbėjimo kortelės, kuomet vaikas bando naujus žodžius įlieti į savo jau turimą žodyną.“ (Nr. 5)
	Žodžių siejimas su asmenine patirtimi	„Tad įsitraukdamas į kūrybinio rašymo užduotis jis tą žodyną pritaikytų, susietų naują žodį su savo asmenine patirtimi“ (Nr. 5)
	Integracijos galimybės	„Manau, kad tai būtų dėl to integracinio aspekto būtų veiksmingas metodas“ (Nr. 7)
	Saviraiškos galimybės	„Vaikai kurdami atveria savo širdis. Kuo giliau kapstosi joje, tuo laisviau lenda žodžiai ir juos gali išlieti popieriaus lape.“ (Nr. 8)
Kūrybinio rašymo metodo taikymo plečiant vaikų žodyną trūkumai	Ne visų vaikų žodynas yra pakankamai platus, kad užduotį būtų lengva atlikti	„Iš tikrųjų negaliu pasakyti ar kūrybinis rašymas būtų veiksmingas visiems, nes pas vienus tas žodynas yra platus ir vis plėtėja, o tie, kurie neskaity, nesidomi, kurie kalba tik buitine kalba ir primityviais, elementariais sakiniais, tikrai jų žodynas nesiplėstų“ (Nr. 4); „Pradinukų žodynas siauresnis, truputį žemesnio lygio ir ne visiems lengva atlikti kūrybinio rašymo užduotis“ (Nr. 5)
	Ne visi mokiniai yra pasiruošę teksto kūrimo užduotimis	„Visgi kai kuriems vaikams tai gali būti ganėtinai sunkus metodas, nes ne visi tam yra pasiruošę - kai kuriems ir šiaip pasakojimą kurti sunku“ (Nr. 1); „Vaikai pradinėje mokykloje būna dar neseniai išmokę rašyti raides, tad kurti tekstą yra tikrai nelengva“ (Nr. 6)
	Kūrybinio rašymo užduotys užima daug laiko	„Kūrybinis rašymas reikalauja daug laiko, tai gana didelė užduotis, dėl to kaip priemonės kažkam kitam siekti jos dažniausiai neskiri.“ (Nr. 6)

Išskirtą kategoriją „Kūrybinio rašymo metodo taikymo plečiant vaikų žodyną privalumai“ sudaro septynios subkategorijos: „Žodžių pritaikymas tekste“, „Privalumai mokantis antrosios kalbos“, „Motyvacijos didinimas“, „Interaktyvumas“, „Žodžių siejimas su asmenine patirtimi“,

„Integracijos galimybės“ bei „Saviraiškos galimybės“. Analizuojant šias subkategorijas matyti, kad mokytojai mato nemažai privalumų kūrybinio rašymo metodo panaudojimui žodyno plėtros kontekste, kadangi tokio pobūdžio užduočių taikymas suteikia mokiniams galimybių išbandyti naujai įgytus žodžius tam tikrame kontekste, sieja juos su asmenine vaikų patirtimi, didina įsitraukimą ir motyvaciją. Antroji kategorija **„Kūrybinio rašymo metodo taikymo plečiant vaikų žodyną trūkumai“**, turinti tris subkategorijas, „*Ne visų vaikų žodynas yra pakankamai platus, kad užduotį būtų lengva atlikti*“, „*Ne visi mokiniai yra pasiruošę teksto kūrimo užduotimis*“, „*Kūrybinio rašymo užduotys užima daug laiko*“, atskleidžia tai, jog norėdami taikyti kūrybinį rašymą kaip metodą žodyno plėtrai, mokytojai privalo iš anksto įvertinti jų mokinių gebėjimus kurti tekstą bei numatyti pakankamai laiko pamokų metu tokios didelės užduoties įgyvendinimui.

Remiantis tyrimo rezultatų duomenimis galima teigti, jog svarbiausias vaiko žodyno aspektas yra žodžių, kuriuos jie teisingai vartoja, supranta ir vartoja pokalbyje, kiekis, o jo plėtra – itin reikšminga visapusiškam vaikų lavinimui. Tyrimas atskleidžia, jog dažniausiai plėsdami mokinių žodyną pedagogai naudoja skirtingus ir tikslingus metodus, iš kurių geriausi yra tie, kurie patinka vaikams ir skatina jų savarankiško mokymosi galimybes. Be to, tyrimo duomenys rodo, jog žodynas, kurį vaikai atsineša iš savo artimiausios aplinkos, mokinių mokymosi gebėjimai bei pačių mokytojų žodyno platumas, kelia daugiausia iššūkių pedagogams žodyno plėtros sferoje. Tačiau šiuos iššūkius galima įveikti profesiskai tobulėjant, pritaikant mokymą pagal mokinių poreikius ir gabumus bei dirbant kartu tiek su mokiniais, tiek su jų tėvais. Tyrimo analizėje taip pat atsiskleidė tai, jog mokytojų nuomones kūrybinio rašymo metodo taikymas žodyno plėtojimo kontekste turi nemažai privalumų, nors ir reikalauja išankstinio mokytojų pasiruošimo bei šiek tiek daugiau pamokos laiko nei kiti galimi žodyno plėtros metodai.

Kasdieniam ugdymo kontekste mokytojų naudojamų pamokų planų analizė

Siekiant išsamiau įvertinti mokytojų taikomus žodyno plėtros ir kūrybinio rašymo metodus, buvo išanalizuoti 4 užsienio lituanistinėse mokyklose (žr. 2, 3, 4 ir 8 priedai) ir 3 bendrojo ugdymo pradinėse mokyklose (žr. 5, 6 ir 7 priedai) taikyti pamokų planai. Pirmiausia, atkreiptas dėmesys į žodyno turtinimą atliepančius elementus pradinėse klasių mokytojų pamokų planuose. Siekiant kuo išsamiau išanalizuoti, kokius metodus mokytojai naudoja skatindami vaikų žodyno plėtrą, išskirti aštuoni kriterijai, rodantys pamokų planų elementų atitiktį žodyno turtinimo aspektams. (žr. 11 lentelė).

11 lentelė. Žodyno turtinimo elementai pamokų planuose.

Kriterijus	Irodantys teiginiai
Mokymasis suprasti spausdintą tekstą	„Vaikai mėgina atrasti pagrindinius vizualios reklamos aspektus mokytojos pateiktuose pavyzdžiuose – trumpas ir aiškus tekstas, daikto iliustracija, raginimas kažką įsigyti perteikiant jo geriausias ir unikalias savybes.“ (Nr. 4); „Mokiniai mokysis apie pasaką, prisimins jos sudedamąsias dalis“ (Nr. 7); „Mokiniai stengiasi atsakyti į mokytojos pateiktus klausimus taip, kaip jie suprato pačią pasaką.“ (Nr. 7); „Padedami mokytojos analizuoja eilėraščius, juos garsiai skaito bei bando atrasti trioletų tipo eilėraščio išskirtinumus – pasikartojančios eilutės. Kartu prisimena, ką apskritai žino apie eilėraščius – kuo jie skiriasi nuo paprasto teksto (rimavimas).“ (Nr. 8)
Naujų žodžių, sąvokų aiškinimasis	„Su mokiniams pakartojame, ką reiškia kiekvienas žodis: Winter, Spring, Summer, Autumn.“ (Nr. 5);
Skatinimas suprasti kalbančiojo mintis	„Kartu su vaikais mokytoja analizuoja jų atsakymus – padeda atrasti priežastį, kodėl mąstome vienaip ar kitaip“ (Nr. 3);
Galimybė mokytis kurti nuoseklų ir rišlų pasakojimą	„Minčių žemėlapių taip pat papildo aplinkos kontekstu – kur viskas vyksta, kokie veikėjai dalyvauja. Naudodamiesi sukurtu minčių žemėlapiu vaikai toliau mėgina užrašyti savo istoriją“ (Nr. 2); „Pedagogė pamini, kad pasakoje turi būti daugiau nei 5 sakiniai.“ (Nr. 5);
Skatinimas vartoti naujus žodžius savo kalboje	„Kiekvienas daiktas – turės savo reikšmę ir prasmę mūsų kuriamame tekste“ (Nr. 2); „Vaikas turės sukurti sakinį su visomis žodžių poromis“ (Nr. 6);
Skatinimas analizuoti žodžių gramatinius aspektus	„Atsitiktine tvarka vaikai išsisuka po 4 daiktavardžius, iš kurių turi sudaryti 2 sudurtinius žodžius (pavyzdžiui, lempa + batas = lempbatis) < ... > trumpai paaiškina, kaip reikėtų sudaryti sudurtinį žodį“ (Nr. 4);
Skatinimas atrasti sąsajas tarp skirtingų žodžių	„Ant popieriaus lapo stulpeliu parašyti 15 žodžių, kurie sietųsi su žodžiu „Draugystė“ (Nr. 6); „Draugai prie žodžių turės parašyti, su kuo jiems siejasi kiekvienas žodis atskirai“ (Nr. 6); „Vaikai ant lapo rašo galvoje kylančius žodžius, kurie būtų susiję su Kalėdomis, šventėmis, žiema.“ (Nr. 8);
Skatinimas vartoti kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, perkeltinės reikšmės žodžius)	„Vėliau, mokytojos paraginti kiekvienam žodžiui prideda būdvardį arba veiksmažodį“ (Nr. 8); „Padeda atrasti tinkamus rimavimui žodžius, atsako į kylančius klausimus ir drąsina kurti“ (Nr. 8);

Išanalizavus šiuos kriterijus atitinkančius pamokų planų teiginius galima daryti išvadą, jog savo pamokose mokytojai taiko įvairius žodyno turtinimo metodus. Dažniausiai pasitaikantys metodai yra skatinamas kurti tekstus, kuriuose jie turėtų naudoti naujai atrastus arba tam tikrus kriterijus atitinkančius žodžius, ieškoti sąsajų tarp skirtingų sąvokų. Kiek rečiau pamokų planuose pedagogai numato užduotis ar veiklas nežinomų žodžių reikšmių aiškinimuisi bei skatinimui analizuoti ir

suprasti kalbančiojo mintis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad visuose analizuotuose pamokų planuose buvo bent vienas su žodyno turtinimu susijęs elementas.

Toliau gilinantis į mokytojų vaikų kalbinių gebėjimų ugdymui taikomas strategijas, išanalizuoti kūrybinio rašymo metodo panaudojimą atliepiančios elementai pradinėse klasių mokytojų pamokų planuose. Šiuo tikslu išskirti šeši pagrindiniai kriterijai, kurie parodo, ar pedagogas savo pamokų plane numato skirti laiko kūrybinių elementų taikymui pamokoje (žr. 12 lentelė).

12 lentelė. Kūrybinio rašymo elementai pamokų planuose.

Kriterijus	Įrodantys teiginiai
Istorijų, poezijos ar kitokių tekstų rašymas	„Panaudodami gautus daiktavardžius vaikai kuria minčių žemėlapi, pagal kurį vėliau rašys istorijos tekstą.“ (Nr. 2); „Namų darbas – toliau kurti savo istoriją, prieš ateinančią pamoką bent jau turėti istorijos pradžią“ (Nr. 2); „Mokytoja pasako, kad šioje pamokoje bus kuriama pasaka.“ (Nr. 5); „kuria pasaką pagal duotus paveikslėlius kaip užuominas“ (Nr. 5); „Žinodami pagrindinę trioletų struktūrą vaikai mėgina kurti savo Kalėdinius trioletus. Pirmiausia užrašydami pasikartojančias eilutes, vėliau papildydami eilėraščių kitų eilučių tarpais“ (Nr.8);
Savo idėjų ir jausmų laisvas reiškimas tekstu tam tikra tema	„Mokytoja atsako į kylančius klausimus, padeda paskatindama vaikų kūrybinę saviraišką“ (Nr. 2);
Neįprasto, originalaus, intuityvaus, unikalaus teksto kūrimas	„Kiekvienas gaus 3 atsitiktinius daiktus, kurie turės pagyvinti mūsų istoriją“ (Nr. 2) „Minčių žemėlapyje užrašomi trijų daiktų pavadinimai ir sugalvoti skirtingi įvykiai, kas galėjo nutikti su daiktu, kuo jis išskirtinis šioje istorijoje“ (Nr. 2); „Mokiniai turės sugalvoti pasakos pabaigą“ (Nr. 7);
Problemų sprendimu ir kritinio mąstymo ugdymusi grįstos veiklos	„Analizuodami bei lygindami savo ir draugų atsakymus vaikai prieina išvados, kad visi mąsto skirtingai priklausomai nuo jų nuotaikos, pomėgių, žinių ir kt.“ (Nr. 3);
Mokinių vaizduotės ugdymusi grįstos veiklos	„Vaikai bando įvardinti, kas nutiktų jūrai pavirtus uogiene“ (Nr. 3); „Vaikai mąsto apie savo veikėjo savybes ir bando įsivaizduoti jį mokytojos pateiktoje situacijoje“ (Nr. 3); „Pasirinktą žodį vaikai mėgina įsivaizduoti, sugalvoja to nematyto daikto funkciją, išvaizdą, magišką savybę“ (Nr. 4); „Sukurti pasakos plakatą naudojant paveikslėlių užuominas, kurios yra vokelyje“ (Nr. 5);
Bendradarbiavimu grįstos kūrybinės veiklos	„Kad pasaka yra kuriama VISŲ grupės narių“ (Nr. 5); „Užduotis atliekama porose arba individualiai“ (Nr. 7);

Atlikus pamokų planų analizę pagal šiuos kriterijus galima daryti išvadą, jog ugdymo kasdienybėje mokytojai taiko skirtingus kūrybinio rašymo bei kūrybiškumo elementus. Dažniausiai kūrybinės veiklos integruojamos į įvairių tekstų kūrimą bei vaizduotės ugdymusi grįstas veiklas, pavyzdžiui, pasakos ar istorijų rašymą, žodžių arba teksto vizualizavimą. Ne taip dažnai pamokų planuose išskiriamas laikas rašytinei vaikų refleksijai, savo minčių laisvam reiškimui teksto pavidalu.

Išanalizavus pamokų planų analizės tyrimo rezultatus, galima įžvelgti, jog mokytojai savo pamokose aktyviai taiko žodyno turtinimo ir kūrybinio rašymo strategijas. Pamokų planuose pastebėta, jog į ugdymosi procesą įtraukiamas tiek naujų žodžių įveiklinimą tekste, tiek sąsajų tarp skirtingų žodžių reikšmių atradimą skatinančios veiklos, kurios atliepia būtent žodyno plėtros aspektus. Lygiai taip pat mokytojai planuodami savo pamokas atsižvelgia į kūrybinio rašymo elementų įtraukimą į jų eigą. Kiek mažiau dėmesio pamokų planuose skiriama naujų žodžių reikšmių analizei kartu su mokiniais, tačiau tai nereiškia, kad pamokose šie metodai nėra taikomi, kadangi dažniausiai jie įvyksta labai neplanuotai, kuomet pedagogas geba aktyviai stebėti klasėje besimokančių vaikų ugdymosi procesą ir greitai reaguoti į iškylančias situacijas. Įdomu ir tai, kad didelių skirtumų tarp pamokų planų, naudotų užsienio lituanistinėse mokyklose ir įprastoje bendrojo lavinimo mokykloje Lietuvoje, nėra – tiek viename, tiek kitame kontekste mokytojai taiko įvairius metodus ir žodyno plėtrai, ir kūrybiškumo skatinimui per kūrybinio rašymo veiklas.

Diskusija

Akademiniėje erdvėje vyraujančių tyrimų teorinė analizė atskleidė, jog kalba yra pagrindinis įrankis žmogaus komunikacijai su aplinkiniu pasauliu, turint omenyje, kad tai yra ne tik bendravimas, bet ir pasaulio bei jo reiškinių pažinimas. Kalbinių gebėjimų ugdymas šiame kontekste tampa vienu iš reikšmingiausių atributų vaikų sėkmei įvairiose dalykinėse srityse. Kalbos mokymasis, vaikų žodyno turinimas yra sudėtingas procesas, keliantis daug diskusinių klausimų ir mokymo(si) strategijų, būdų ar metodų paieškų. Šiame darbe, modeliuojant tyrimą, vadovaujamas Mikulėnienės (2002) požiūriu, kad daugiakalbiame pasaulyje yra svarbūs gimtosios kalbos pamatai, kurie, sutinkama su Cregan (2019), prisideda prie vaiko bendravimo, akademinio rezultatų bei visapusiškos asmenybės tobulėjimo. Pastaroji mokslininko mintis atliepia ir šio darbo tyrimu gautus duomenis, kuriuose pedagogai nurodo, kad vaikų žodyno turinimas prisideda prie vaikų pasaulėžiūros formavimosi. Kitas darbe pristatomu empiriniu tyrimu išryškėjęs aspektas yra susijęs su vaikų turtingo žodyno svarba, padedant vaikams suprasti ir etnokultūrą. Teorinėje darbo dalyje taip pat argumentuojama žodyno svarba vaikų suvokimo gebėjimas, tačiau, pavyzdžiui, mokslininkės Cain & Oakhill (2014) fokusavosi į tyrimus, pagrindžiančius žodyno apimties ir gylį įtaką teksto suvokimo gebėjimams.

Teorinėje baigiamojo darbo dalyje taip pat atskleidžiama kūrybinio rašymo užduočių svarba žodyno plėtrai – Keating (2008) teigimu, tokio pobūdžio veiklos suteikia galimybę mokiniams praktiškai išmėginti savo žodyną, o Witty ir La Brant (1946) pridėjo, jog kūrybinėse teksto kūrimo užduotyse naudojami skirtingų reikšmių žodžiai paverčia kalbą vaizdingesne. Atlikta empirinio tyrimo analizė taip pat patvirtina mintį, jog mokinių žodyno plėtrai labai svarbios užduotys, skatinančios pritaikyti naujai išmokus žodžius tekste.

Dar vienas teorinėje darbo dalyje atrastas faktas yra tai, jog kalbinio ugdymo kontekste pradinių klasių mokytojai neturi pakankamai laiko lavinti mokinių teksto kūrimo gebėjimus, tik kiek mažiau nei pusė mokytojų bent kartą per savaitę tam skiria visą pamoką (Bražienė & Grakauskaitė-Karkockienė, 2019). Atlikto empirinio tyrimo rezultatai šią mintį patvirtina, kadangi jo metu buvo išsiaiškinta, jog didžioji dalis pašnekovų kūrybinio rašymo užduotis pamokose taiko labai retai būtent dėl laiko stokos. Tačiau verta atkreipti dėmesį į tai, jog mokytojų pamokų planuose matyti tam tikrų kūrybinio rašymo ir kitų kūrybinių kalbinių užduočių elementų taikymas.

Remiantis atlikto tyrimo išvadomis, mokytojams ir švietimo srities atstovams pravartu prisiminti, jog siekiant efektyvių rezultatų ugdant mokinių kalbinius gebėjimus ir plečiant žodyną yra itin svarbu tinkamai planuoti savo pamokas – ne tik stengtis įtraukti kuo įvairesnių žodyno plėtros metodų, bet ir apmąstyti jų apipavidalinimą ir pateikimą mokiniams, kad būtų atliepti vaikų mokymosi poreikiai.

Išvados

Remiantis teorinio ir empirinio tyrimo rezultatais formuluojamos šios išvados:

- Mokslinėje literatūroje teigiama, kad pradinių klasių mokinio kalba turi pasižymėti emocionalumu, rišlumu, klausančiojo ar skaitančiojo sudominimu bei skirtingų kalbinės raiškos priemonių vartojimu. Šio tikslo įgyvendinimui itin reikšmingas platus ir gilus vaikų žodynas, kuris svarbus ir tuo, jog leidžia vaikams tapti labiau pasitikinčiais kalbėtojais ir rašytojais, skatina saviraišką, gerina suvokimo gebėjimus bei prisideda prie akademinės jų sėkmės.
- Žmogaus žodyno plėtra yra itin sparti jo ankstyvosios ir vidurinėsios vaikystės laikotarpiu, todėl tikslingas žodyno plėtimas yra itin svarbus pradinėje mokykloje. Dažniausiai žodyno plėtra yra suvokiama per žodžių skaičiaus didinimą arba žodžių reikšmių, sąsajų ir pritaikymo galimybių kasdienybėje suvokimo lavinimą. Moksliniai tyrimai atskleidžia, jog naujus žodžius vaikai gali įgyti ir atsitiktiniu būdu, tačiau tikslingų metodų taikymas žodyno plėtrai yra daug veiksmingesnis.
- Taip pat literatūros analizė leidžia teigti, jog kūrybiškumas yra itin svarbus atributas įvairių sričių gebėjimų lavinimui, kadangi kurdamas vaikas realizuoja save ir mokosi tyrinėti pasaulį. Kalbinio ugdymo kontekste kūrybiškumas dažniausiai taikomas kūrybinių projektų, žodinių žaidimų bei kūrybinio rašymo veiklose. Vis dėlto mokslininkai nesutaria, kaip reikėtų tiksliai apibrėžti kūrybinio rašymo sąvoką, tačiau svarbiausi kūrybinio rašymo elementai yra asmeninių patirčių, minčių, emocijų ir idėjų perteikimas tekstu. Švietimo kontekste kūrybinio rašymo metodas yra taikomas aktyviai ir įvairiai, kadangi jis ne tik lavina skirtingus vaikų gebėjimus, bet ir yra jiems malonus.
- Atlikus mokytojų patirčių, siejamų su vaikų žodyno turtingumu, taikant kūrybinio rašymo metodus, analizę, išryškėjo tai, jog mokinių žodyno plėtimui pedagogai naudoja daug įvairiausių metodų, o iššūkiai, kylantys siekiant turtinti vaikų žodyną, skatina mokytojus tobulėti ir ieškoti būdų, kaip padėti savo mokiniams.
- Tyrimo analizė taip pat atsiskleidė tai, jog, mokytojų nuomone, kūrybinio rašymo metodo taikymas žodyno plėtojimo kontekste turi nemažai privalumų, nors ir reikalauja išankstinio mokytojų pasiruošimo bei šiek tiek daugiau pamokos laiko nei kiti galimi žodyno plėtros metodai. Tai leidžia daryti bendrą išvadą, kad kūrybinis rašymas yra efektyvus metodas siekiant turtinti vaikų žodyną, tačiau norėdamas pritaikyti šį metodą mokytojas turi būti pasirengęs sudaryti tinkamas užduoties sąlygas, aplinkybes ir kontekstą.

- Atlikta pamokų planų analizė pagal mokinių žodyno turtinimą ir kūrybinį rašymą atskleidžiančius kriterijus parodė, kad ugdymo kasdienybėje mokytojai dažniausiai kūrybines užduotis integruoja į įvairių tekstų kūrimą bei vaizduotės ugdymusi grįstas veiklas, pavyzdžiui, pasakos ar istorijų rašymą, žodžių arba teksto vizualizavimą. Taip pat nustatyta, kad mokytojai savo pamokose aktyviai taiko žodyno turtinimo strategijas, kai į ugdymosi procesą įtraukiamas tiek naujų žodžių įveiklinimas tekste, tiek sąsajų tarp skirtingų žodžių reikšmių atradimą skatinančios veiklos. Vis dėlto mažiau dėmesio pamokų planuose skiriama naujų žodžių reikšmių analizei kartu su mokiniais. Svarbu pažymėti, kad esminių skirtumų tarp pamokų planų, naudotų užsienio lituanistinėse mokyklose ir įprastoje bendrojo lavinimo mokykloje Lietuvoje, nenustatyta.

Šaltinių sąrašas

- Abdalrahman, K. K. (2022). Teaching and Learning Vocabulary through Short Stories. *Canadian Journal of Language and Literature Studies*, 2(2), 7–15.
<https://doi.org/10.53103/CJLLS.V2I2.35>
- Aitchison, J. (2012). *Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon* (4-asis leid.). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.2307/416662>
- Albjerg, M. H. (2022). Reading for Pleasure and Purpose. *Educational Forum*, 26(4), 457–461.
<https://doi.org/10.1080/00131726209338586>
- Andonovska-Trajkovska, D. (2008). Creative writing in primary school and creativity as a concept. *VI Autumn Scientific Conference*.
https://www.academia.edu/287257/Creative_writing_in_primary_school_and_creativity_as_a_concept
- Austen, V. J. (2005). The value of creative writing assignments in english literature courses. *New Writing*, 2(2), 138–150. <https://doi.org/10.1080/14790720508668953>
- Babayigit, O. (2019). Examining the effect of creative writing activities on reading, writing and language lesson attitudes of elementary school fourth grade students. *European Journal of Educational Research*, 8(1), 213–220. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.8.1.213>
- Bražienė, N., & Grakauskaitė-Karkockienė, D. (2019). Writing (Text Creation) Development of Primary Students at their Mother Tongue Lessons: Teachers' Attitude. *Innovations, Technologies and Research in Education*, 351–363. <https://doi.org/10.22364/atee.2019.itre.24>
- Cain, K., & Oakhill, J. (2014). Reading comprehension and vocabulary: Is vocabulary more important for some aspects of comprehension? *L'Année psychologique, Vol. 114*(4), 647–662. <https://doi.org/10.3917/ANPSY.144.0647>
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus © Cambridge University Press; (s.a.). *Creative writing*. Gauta 2023 m. gegužės 31 d.,
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/creative-writing>
- Carter, R. (2015). Language and creativity: The art of common talk. *Language and Creativity: The Art of Common Talk*. Taylor and Francis Inc. <https://doi.org/10.4324/9781315658971>
- Cherry, C. (1966). *On Human Communication: A Review, A Survey, and A Criticism*.
- Cheung, W. M., Tse, S. K., & Tsang, H. W. H. (2003). Teaching creative writing skills to primary school children in Hong Kong: Discordance between the views and practices of language teachers. *Journal of Creative Behavior*, 37(2), 77–98. <https://doi.org/10.1002/J.2162-6057.2003.TB00827.X>
- Copland, F., & Garton, S. (2018). *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners* (1st leid.). Taylor and Francis. <https://www.perlego.com/book/1569062/the-routledge-handbook-of-teaching-english-to-young-learners-pdf>
- Cregan, A. (2019). *Promoting Oral Language Development in the Primary School*. 62.
<https://ncca.ie/media/4019/promoting-oral-language-development-in-the-primary-school-dr-aine-cregan.pdf>
- Daujotytė, V. (1999). *Tekstas ir kūrinys*. „Kultūra“.
- Daujotytė, V. (2010). Kūrybingumo ir kūrybiškumo atpažinimas. *Mokslo Lietuva*, 1(423), 2.
<http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/2006-2011/node/2358.html>

- Dougherty, P. (2011). *Creative writing and vocabulary acquisition: A study of Emirati college students*. 57–69. <http://marifa.hct.ac.ae/files/2011/07/Creative-Writing-and-Vocabulary-Acquisition-A-Study-of-Emirati-College-Students.pdf>
- Fehér, J. (2015). From everyday activities to creative tasks. A. Maley & N. Peachey (Sud.), *Creativity in the English language classroom* (p. 64–72). British Council. <https://www.mlaworld.com/documenti/seminari/personal-study.pdf>
- Hadfield, J., & Hadfield, C. (2015). Teaching grammar creatively. A. Maley & N. Peachey (Sud.), *Creativity in the English language classroom* (p. 51–63). British Council.
- Harper, G. (2015). Creative writing and education. *Creative Writing and Education*. Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/9781783093540/PDF>
- Henriksen, B. (1999). Three dimensions of vocabulary development. *Studies in Second Language Acquisition*, 21(2), 303–317. <https://doi.org/10.1017/S0272263199002089>
- Hiebert, E. H. (2020). The Core Vocabulary: The Foundation of Proficient Comprehension. *The Reading Teacher*, 73(6), 757–768. <https://doi.org/10.1002/TRTR.1894>
- Huckin, T., & Coady, J. (1999). Incidental vocabulary acquisition in a second language: A Review. *Studies in Second Language Acquisition*, 21(2), 181–193. <http://www.jstor.org/stable/44486435>
- Jones, R. H., & Richards, J. C. (2015). Creativity in language teaching: Perspectives from research and practice. *Creativity in Language Teaching: Perspectives from Research and Practice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315730936>
- Kasmaienezhadfard, S., Roustae, B. T. R., & Pourrajab, M. (2015). Students' Learning Through Teaching Creativity: Teachers' Perception. *Journal of Educational, Health and Community Psychology*. <https://doi.org/10.12928/JEHCP.V4I1.3699>
- Keating, G. D. (2008). Task effectiveness and word learning in a second language: The involvement load hypothesis on trial. *Language Teaching Research*, 12(3), 365–386. <https://doi.org/10.1177/1362168808089922>
- Kucan, L. (2012). What Is Most Important to Know About Vocabulary? *The Reading Teacher*, 65(6), 360–366. <https://doi.org/10.1002/TRTR.01054>
- Lietuvos pažangos strategija „LIETUVA 2030“, (2012) (testimony of Lietuvos Respublikos Seimas). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>
- Marcinkevičiūtė, I., & Schoroškienė, V. (2008). Trečios ir ketvirtos klasės mokinių kūrybinės nuostatos [Article]. *Pedagogika (Vilnius, Lithuania)*, 90, 129–135.
- Marshall, S. (1974). *Creative Writing*. Macmillan.
- Maslow, A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Apostrofa. http://www.lazdijukregzdute.lt/wp-content/uploads/2020/04/motyvacija_ir_asmenybe.pdf
- Mikalauskaitė, K. (2014). *Kūrybiškumo samprata ir edukacinės dimensijos*. Vilniaus Dailės Akademija.
- Mikulėnienė, D. (2002). Kalbinio ugdymo uždaviniai [Document]. *Kalbos kultūra*, 31–34.
- Nagy, W. E., Anderson, R. C., & Herman, P. A. (1987). Learning Word Meanings from Context during Normal Reading. *American Educational Research Journal*, 24(2), 237. <https://doi.org/10.2307/1162893>
- Nagy, W. E., & Herman, P. A. (1984). *Limitations of Vocabulary Instruction. Technical Report No.*

- Naruševičienė, J. (2012). *Vaikų sulėtėjusios kalbos raidos žodyno turtinimas taikant meninę raišką*. Šiaulių universitetas.
- Perfetti, C. A., & Hart, L. (2002). The lexical quality hypothesis. L. Verhoeven, P. Reitsma, & C. Elbro (Sud.), *Precursors of functional literacy* (T. 11, p. 67–86). John Benjamins B.V.
- Richards, J. C. (2013). Creativity in Language Teaching. *Iranian Journal of Language Teaching Research*, 1(3), 19–43. www.urmia.ac.ir/ijltr
- Rowling, J. K. (2007). *Harry Potter and the deathly hallows* [Book]. Bloomsbury.
- Sadiku, L. M. (2015). The Importance of Four Skills Reading, Speaking, Writing, Listening in a Lesson Hour. *European Journal of Language and Literature*, 1(1), 29. <https://doi.org/10.26417/ejls.v1i1.p29-31>
- Sahlberg, P. (2005). *Kaip suprantamas mokymasis*. <https://www.mtp.smm.lt/dokumentai/InformacijaSvietimui/KonferencijuMedziaga/200505Sahlberg.doc>
- Šaulienė, V. (2014). *Vaikų autorinės knygos kūrimas kaip integruoto ugdymo priemonė - Vilniaus universitetas*. [https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=ELABAETD2164163&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local Search Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%22integruotas ugdymas%22&offset=30](https://virtualibiblioteka.vu.lt/primo-explore/fulldisplay?docid=ELABAETD2164163&context=L&vid=VU&lang=lt_LT&search_scope=VU_IG_ALL&adaptor=Local+Search+Engine&tab=default_tab&query=any,contains,%22integruotas+ugdymas%22&offset=30)
- Saylik, A. (2014). *Pradinių klasių mokinių kūrybinio rašymo gebėjimų ugdymas naudojant interaktyviąją lentą*. Lietuvos edukologijos universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka.
- Schoroškienė, V. (2006). Mokytojų ir tėvų požiūris į pradinių klasių mokinių kūrybą [Article]. *Pedagogy Studies / Pedagogika*, 84, 141–146.
- Sera, M. D., & Koenig, M. A. (2021). *Human communication : origins, mechanisms, and functions* (1st leid.). Wiley. <https://www.perlego.com/book/2582897/human-communication-origins-mechanism-and-functions-pdf>
- ŠMSM. (2022). *Lietuvių kalbos pradinio ugdymo bendroji programa*.
- Spraggins, R. (1986). The Importance of Vocabulary Development in the Primary Grades [University of North Florida]. *UNF Graduate Theses and Dissertations*. <https://digitalcommons.unf.edu/etd/312>
- Tajeddin, Z., & Daraee, D. (2013). Vocabulary Acquisition through Written Input: Effects of Form-focused, Message-oriented, and Comprehension Tasks. *TESL-EJ*, 16(4), 1–19. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1004356.pdf>
- Temizkan, M. (2011). The effect of creative writing activities on the story writing skill. *Kuram ve Uygulamada Egitim Bilimleri*, 11(1), 933–939.
- Tepper, S. S. (1993). *A Plague of Angels*. Spectra.
- Tin, T. B. (2012). Freedom, constraints and creativity in language learning tasks: new task features. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 6(2), 177–186. <https://doi.org/10.1080/17501229.2011.628024>
- Verhoeven, L., van Leeuwe, J., & Vermeer, A. (2011). Vocabulary Growth and Reading Development across the Elementary School Years. <https://doi.org/10.1080/10888438.2011.536125>, 15(1), 8–25.

<https://doi.org/10.1080/10888438.2011.536125>

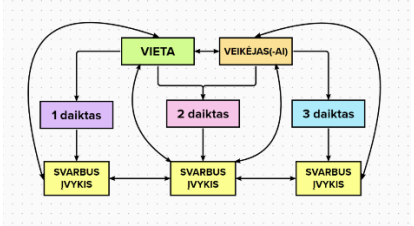
- Vilkelienė, A. (2005). Integruotas ugdymas: disciplinų integralumas nūdienos kontekste. *Pedagogika : mokslo darbai. Vilnius., [T.] 80 (2005)*.
<http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/80/vilkeliene.pdf>
- Weary, C. (1955). Vocabulary Growth through Creative Writing. *Elementary English*, 32(7), 441–446. <http://www.jstor.org/stable/41384386>
- Witty, P. A., & La Brant, L. (1946). *Teaching the people's language*. Hinds, Hayden & Eldredge, Inc. <https://archive.org/details/teachingpeoplesl00witt/page/2/mode/2up>
- World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*.
https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf?_gl=1*1qehgtn*_up*MQ..&gclid=Cj0KCQjw98ujBhCgARIsAD7QeAgykEiKvr9CttkagIw44m_OkbeTtWZUgxRPOHuCCLbrLpO2Vk-iGIYaAr0kEALw_wcB
- You, Y. (2011). Factors in Vocabulary Acquisition through Reading. *Itj*, 8(1), 43–57.
- Zou, D. (2017). Vocabulary acquisition through cloze exercises, sentence-writing and composition-writing: Extending the evaluation component of the involvement load hypothesis. *Language Teaching Research*, 21(1), 54–75. <https://doi.org/10.1177/1362168816652418>
- Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris* [Book]. Margi raštai.
- Žydžiūnaitė, V. (2011). *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėdos valstybinė kolegija.
- Žydžiūnaitė, V., & Sabaliauskas, S. (2017). Kokybinių tyrimų etika. *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai* (p. 332–367). Vaga.

Priedai

1 priedas. Empirinio tyrimo pusiau struktūruoto interviu klausimynas

Teminis kriterijus	Klausimo numeris	Klausimas
Informacija apie respondentą	1.	Kokia Jūsų pedagoginio darbo patirtis?
	2.	Kokio tipo mokykloje šiuo metu dirbate?
Pradinių klasių mokytojų ugdymo patirtys apie vaikų žodyną	3.	Kaip savais žodžiais apibrėžtumėte vaikų žodyno plėtros sąvoką?
	4.	Kokie, Jūsų nuomone, vaikų žodyno požymiai yra svarbiausi?
	5.	Kaip apibūdintumėte savo klasės vaikų žodyno lygį?
	6.	Kodėl yra svarbus vaikų žodyno turtingumas? Ar galėtumėte pateikti pavyzdžių?
Ugdymosi būdai, siekiant turtinti vaikų žodyną	7.	Kokias strategijas, metodus taikote ugdydama (-as) vaikų žodyną? Kodėl būtent šiuos metodus naudojate?
	8.	Kuri ar kurios iš Jūsų naudojamų strategijų pasiteisina labiausiai? Kodėl?
	9.	Kokiais kriterijais vadovaujatės siekdama (-as) įvertinti klasės vaikų žodyno lygį?
	10.	Ar savarankiškai domitės naujais žodyno plėtimo metodais? Kodėl domitės arba nesidomite?
Iššūkiai, kylantys turtinant vaikų žodyną	11.	Kokie sunkumai Jums kyla turtinant/plečiant vaikų žodyną? Kodėl? Pasidalinkite konkrečiomis situacijomis.
	12.	Kokiais būdais bandote šiuos iššūkius įveikti?
	13.	Kokią įtaką žodyno skurdumas ir kylantys iššūkiai gali turėti galutiniam vaiko ugdymosi rezultatui?
Kūrybinio rašymo taikymas turtinant vaikų žodyną	14.	Kaip Jūs apibrėžtumėte kūrybinio rašymo sąvoką?
	15.	Ar dažnai pamokų metu taikote kūrybinį rašymą kaip metodą pasiekti užsibrėžtų uždavinių? Ar galėtumėte pateikti pavyzdžių, kaip tą įgyvendinate?
	16.	Kokiais ugdomaisiais tikslais dažniausiai taikote kūrybinio rašymo metodą?
	17.	Kokia Jūsų nuomonė apie kūrybinio rašymo taikymą turtinant vaikų žodyną?

2 priedas. Lietuvių kalbos pamokos planas (taikytas užsienio lituanistinėje mokykloje)

<i>Pamokos struktūra</i>	<i>Pedagogo veikla</i>	<i>Mokinių veikla</i>	<i>Metodinės / Organizacinės pastabos</i>
Įvadinė dalis			
5 min	Su vaikais aptaria, kaip praėjo jų savaitė, aptaria praėjusios pamokos darbus, kas nebuvo spėję pristatyti ar užbaigti reklamų.	Dalinasi savo mintimis, emocijomis, jei anksčiau nespėjo – pristato savo magiškų daiktų reklamas.	
Pagrindinė dalis			
35 min	Paaishkina vaikams, ką šiandien veiksime pamokos metu – kūryboje labai dažnai susiduriame su kūrybiniais akligatviais, tad vienas iš būdų, kaip juos įveikti – panaudoti atsitiktinumus. Pedagogė paaishkina, kad dabar kiekvienas gaus 3 atsitiktinius daiktus, kurie turės pagyvinti mūsų istoriją. Kiekvienas daiktas – turės savo reikšmę ir prasmę mūsų kuriamame tekste. Mokytoja atsako į kylančius klausimus, padeda paskatindama vaikų kūrybinę saviraišką, jei yra poreikis – pasiūlydama idėjų, kas galėjo nutikti su konkrečiu daiktu.	Vaikai pasidalina mintimis, ar jiems yra tekę susidurti su kūrybiniu akligatviu – ką jie tuomet darė? Kiekvienas vaikas gauna 3 atsitiktinius daiktavardžius. Panaudodami gautus daiktavardžius vaikai kuria minčių žemėlapi, pagal kurį vėliau rašys istorijos tekstą. Minčių žemėlapyje užrašomi trijų daiktų pavadinimai ir sugalvoti skirtingi įvykiai, kas galėjo nutikti su daiktu, kuo jis išskirtinis šioje istorijoje (pavyzdžiui, veikėjas gauna apyrankę dovanų, bet apyrankė š tiesų yra magiška). Minčių žemėlapi taip pat papildo aplinkos kontekstu – kur viskas vyksta, kokie veikėjai dalyvauja. Naudodamiesi sukurtu minčių žemėlapiu vaikai toliau mėgina užrašyti savo istoriją.	https://perchance.org/object
Baigiamoji dalis			
5 min	Kartu su vaikais aptaria jų istorijas, kiek jie spėjo jas užrašyti.	Pristato savo minčių žemėlapius ir pagrindines būsimos istorijos idėjas.	Namų darbas – toliau kurti savo istoriją, prieš ateinančią pamoką bent jau turėti istorijos pradžią.

3 priedas. Lietuvių kalbos pamokos planas (taikytas užsienio lituanistinėje mokykloje)

<i>Pamokos struktūra</i>	<i>Pedagogo veikla</i>	<i>Mokinių veikla</i>	<i>Metodinės / Organizacinės pastabos</i>
<i>Įvadinė dalis</i>			
10 min.	Su vaikais aptaria, kaip praėjo jų savaitė, kaip sekėsi atlikti namų darbą.	Dalinasi savo mintimis, emocijomis, patobulintais veikėjų aprašymais.	
<i>Pagrindinė dalis</i>			
30 min.	Mokytoja užduoda vaikams klausimą: kas yra jūra? Ką jie prisimena apie ją? (Kuo daugiau smulkmenų tuo geriau) Vaikams galvoje susidarius įprastinį jūros vaizdinį, mokytoja ekrane parodo jūros, pavirtusios uogiene, paveikslėlį, ir užduoda klausimą, kas būtų, jeigu jūra staiga pavirstų uogiene – juk nėra nieko neįmanomo! Kartu su vaikais mokytoja analizuoja jų atsakymus – padeda atrasti priežastį, kodėl mąstome vienaip ar kitaip (jei esu alkanas – galvoju apie tai kaip skanu būtų tokio jūroje ir t.t.). Vaikams mokytoja pateikia situaciją – jūsų veikėjas stovyklavo miške ir sutiko vilką. Paragina pasvarstyti, kaip tokioje situacijoje elgtųsi jų veikėjas?	Vaikai dalinasi savo prisiminimais ir išvalgomis apie jūrą kaip objektą, paplūdimį, galbūt atostogas. Vaikai bando įvardinti, kas nutiktų jūrai pavirtus uogiene. Vaikų mintys: • Žmonės suvalgys uodai; • Neturėsime ką gerti, nes vandens nebus; • Nebepavyktų nusiprausti; • Visi gyvūnai jūroje numirtų; • Prisivalgytume smėlio su jūros uogiene. Analizuodami bei lygindami savo ir draugų atsakymus vaikai prieina išvados, kad visi mąsto skirtingai priklausomai nuo jų nuotaikos, pomėgių, žinių ir kt. Lygiai taip pat skirtingai mąsto ir jų veikėjai. Vaikai mąsto apie savo veikėjo savybes ir bando įsivaizduoti jį mokytojos pateiktoje situacijoje. Savo mintis papasakoja visiems klasės draugams bei mokytojai. Pabando paaiškinti, kodėl jų veikėjas elgtųsi vienaip ar kitaip.	 Jeigu mes mąstome skirtingai skirtingose aplinkybėse – tą patį daro ir mūsų veikėjai. Priklausomai nuo veikėjo būdo savybių, skirsis jo reakcija į vilką (jei veikėjas drąsus – jis mėgins kovoti, jei veikėjas mėgsta vilkus – galbūt mėgins paglostyti plėšrūną ir t.t.) Pagal pamokos eigą/trukmę galima pateikti ir daugiau kitokių situacijų.

Baigiamoji dalis			
5 min.	Mokytoja padeda vaikams apibendrinti, ko šiandien išmokome, ir užduoda namų darbą.	Patys bando įvardinti pagrindinius pamokos metu atrastus aspektus.	Namų darbas – sugalvoti kokį nors netikėtą įvykį, nutikusį vaikų sugalvotam veikėjui. Jį trumpai užrašyti ir pavaizduoti piešiniu ar kitokia iliustracija.

4 priedas. Lietuvių kalbos pamokos planas (taikytas užsienio lituanistinėje mokykloje)

Pamokos struktūra	Pedagogo veikla	Mokinių veikla	Metodinės / Organizacinės pastabos
Įvadinė dalis			
5 min	Su vaikais aptaria, kaip praėjo jų savaitė, ar ir kaip atšventė Helovyną.	Dalinasi savo mintimis, emocijomis, išpūdžiais.	
Pagrindinė dalis			
30 min	Mokytoja pristato pagrindinę šios dienos veiklą – daiktų reklamas. Pateikia keletą skirtingų reklamų pavyzdžių, kuriuos aptaria su vaikais. Pedagogė užtvirtina svarbiausius reklamai reikalingus akcentus ir pristato tolimesnę užduotį, primena, kas yra daiktavardis. Mokytoja padeda išnaudoti internetinio laimės rato priemonę daiktavardžių parinkimui bei trumpai paaiškina, kaip reikėtų sudaryti sudurtinį žodį. Mokytoja skatina nevaržyti savo kūrybiškumo – čia įmanoma viskas! Pedagogė dar kartą primena pamokos pradžioje atrastus	Vaikai mėgina atrasti pagrindinius vizualios reklamos aspektus mokytojos pateiktuose pavyzdžiuose – trumpas ir aiškus tekstas, daikto iliustracija, raginimas kažką įsigyti perteikiant jo geriausias ir unikaliausias savybes. Kiekvienas vaikas sugalvoja 5 atsitiktinius daiktavardžius. Visi žodžiai atsiduria „žodžių puodyne“ - https://wheelofnames.com Atsitiktine tvarka vaikai išsisuka po 4 daiktavardžius, iš kurių turi sudaryti 2 sudurtinius žodžius (pavyzdžiui, lempa + batas = lempbatis). Iš dviejų sugalvotų sudurtinių žodžių išsirenka vieną, kuris jiems labiausiai patinka. Šiam daiktui vaikai turės kurti reklamą. Pasirinktą žodį vaikai mėgina įsivaizduoti, sugalvoja to nematyto daikto funkciją, išvaizdą, magišką savybę.	 Reklamų pavyzdžiai: Žirkliapuodis – paspausk čia ir po 20 min. valgyk trikampines daržoves. Raidlovė – geriausia pasaulyje pirmoko lova! Užmiegi ir išmoksti raides!

	svarbiausius reklamos bruožus – trumpa taikli mintis, nusakanti daikto originalumą + iliustracija.	Turėdami pagrindinę savo naujojo išradimo idėją vaikai kuria reklamą savo daiktui.	
Baigiamoji dalis			
10 min	Paragina nespėjusius užbaigti savo piešinio pabaigti tai namuose.	Pristato savo sukurtas daiktų reklamas. Išsitašo gramatines klaidas tekste.	

5 priedas. Lietuvių kalbos pamokos planas (taikytas bendrojo lavinimo pradinėje mokykloje)

Trukmė	Mokytojo veikla	Mokinių veikla
Įvadinė dalis		
5 min.	Laukiama, kol vaikai nurims ir pradės pamoką. Mokytoja pasako, kad šioje pamokoje bus kuriama pasaka. Pasaką reiks sukurti grupėse. Susipažįstama su elgesio grupėse taisyklėmis: 1. Dirbant grupėse reikia kalbėtis tyliai; 2. Turi būti išsirinktas lyderis, kuris bus atsakingas už pasakos sekimą prieš klasę; 3. Pagarbiai išklausome kiekvieno grupės nario nuomonę apie pasaką; 4. Jei kyla nesutarimas, kelkite ranką, o ne šaukite. Už kiekvieną pažeistą taisyklę – minusas. 3 minusai – pastaba.	Mokiniai nurimsta, susikoncentruoja į tai, ką kalbės pati mokytoja. Mokiniai užtvirtina, jog suprato taisykles.
Pagrindinė dalis		
7 min.	Mokytoja pristato užduotį: Sukurti pasakos plakatą naudojant paveikslėlių užuominas, kurios yra vokelyje. Kairėje lapo pusėje turi būti pasakos apipavidalinimas, o dešinėje pusėje: • Viršuje – grupės narių vardai; • Likusioje vietoje – pasakos užrašymas. Pedagogė pamini, kad pasakoje turi būti daugiau nei 5 sakiniai. Mokytoja pasako, kad grupėse bus 4 rolės: 1. Lyderis – paseks pasaką; 2. Rašytojas – užrašys pasaką;	Mokiniai klausos mokytojos užduoties. Mokiniai klausos, kokios bus rolės. Gali kilti triukšmas, todėl svarbu, jog mokytoja spėtų sudrausminti. Mokiniai skirstosi į roles. Kilus klausimui, kelia ranką.

25 min. 10 min.	3. Elgesio prižiūrėtojas – prižiūrės, kad visi komandos nariai elgtųsi gražiai; 4. Dailininkas – užtikrins, kad plakatas atliktas tvarkingai. Primenama, kad pasaka yra kuriama VISŲ grupės narių. Piešti gali visi, tačiau dailininkas turi užtikrinti, kad nebus nereikalingų rašalo dėmių ir pan. Mokytoja pristato darbo eigą: 1. Grupės lyderis atidaro voką, kuriame yra paveikslukai. 2. Rašytojas užrašo visų grupės narių vardus plakato viršuje. 3. Visi grupės nariai peržiūri gautas pasakos užuominas. 4. Pradedama diskutuoti, kokia bus pasaka. 5. Kai nutariama, kokia tai bus pasaka, rašytojas rašo, o visi kiti padeda jam sugalvoti sakinius. 6. Galima pradėti piešti. Prašoma pradėti užduotį. Tiems, kuriems kyla klausimų, mokytoja pataria kelti ranką kaip įprastai. Mokytoja prieina prie vaikų, kuriems kyla klausimų. Jei klausimas kartojasi, klausimas atsakomas visai klasei. Po pasakų padarymo, pedagogė plakatus iškabina klasėje. Kiekvieną grupę paskatina pasekti savo sugalvotą pasaką.	Išsirinkus roles, mokiniai klausos, kas vyks toliau pamokoje. Kai išklauso mokytojos pristatytą darbo eigą, pradeda darbą grupėse ir kuria pasaką pagal duotus paveikslėlius kaip užuominas. Jei vaikams kyla klausimų, mokiniai kelia rankas ir bando laikytis susitartų darbo taisyklių. Mokiniai pristato savo sugalvotas pasakas.
Baigiamoji dalis		
3 min.	Mokytoja klausia mokinių, kaip jiems sekėsi darbas grupėse? Kokių sunkumų kilo? Kaip sekėsi sukurti pasaką? Kas sunkiausia pasakoje? Ar būtų lengviau kurti pasaką vienam? Kodėl taip manote? Stengiamasi išgirsti kuo įvairesnių patyrimų.	Mokiniai įsivertina savo darbą klasėje atsakydami į mokytojos pateiktus klausimus.

6 priedas. Etikos pamokos planas (taikytas bendrojo lavinimo pradinėje mokykloje)

Pamokos struktūra	Pedagogo veikla	Mokinių veikla
<i>Ivadinė dalis</i>		
5 min.	Laukiama, kol vaikai nurims ir pradedama pamoka. Pamokos pradžioje vaikų yra paprašoma susėsti ratu ir papasakoti, kaip kiekvienas iš jų gyvena: kas džiugina, kas slegia? Mokytoja išklauso kiekvieno vaiko, stengiasi suprasti mokinių savijautą. Jei mokiniai kalba ne savo metu, mokytoja vaikus sudrausmina. Kai išklausomas kiekvienas vaikas, mokytoja papasakoja, kad šios pamokos metu vaikai darys neįprastą veiklą. Mokinių yra prarašoma sėsti į savo vietas.	Mokiniai nurimsta. Susėdama ratu. Kiekvienas mokinys pasisako, kas aktualu vaikų gyvenime. Kai mokytoja sudrausmina, mokiniai nutyla.
<i>Pagrindinė dalis</i>		
7 min.	Mokytoja ant lentos užrašo žodį „Draugystė“	Mokiniai atidžiai klauso mokytojos. Jei kyla klausimas, kelia ranką, laukia, kol mokytoja leis pasisakyti.
10 min.	Mokiniams paaiškinama užduotis: ant popieriaus lapo stulpeliu parašyti 15 žodžių, kurie sietųsi su žodžiu „Draugystė“. Kai vaikai surašo žodžius, jie turės apsikeisti su savo draugais. Draugai prie žodžių turės parašyti, su kuo jiems siejasi kiekvienas žodis atskirai (pvz.: draugai – šypsenos). Kai surašomi skaičiai, mokytoja vėl prašo apsikeisti su dar kitais klasės draugais. Jie turės apibraukti 3 įdomiausias žodžių poras. Kai apibraukiama, vėl keičiamasi su kitu vaiku ir tas vaikas turės sukurti sakinį su visomis žodžių poromis. Jei kyla klausimų, mokytoja į juos atsako. Mokytoja paskelbia užduoties pirmąjį etapą, kai mokiniai surašo stulpeliu 15 žodžių, kurie jiems siejasi su draugyste. Kol mokiniai rašo, mokytoja vaikšto po klasę, o jei vaikams sunku, pateikia idėjų. Kai mokiniai padaro pirmąją dalį, mokytoja prašo keistis su klasės draugu. Pedagogė paskelbia, kad dabar mokiniai turėtų surašyti prie kiekvieno žodžio dar vieną žodį (kad gautųsi žodžių pora). Antrasis žodis turėtų būti tas, kas kyla	Mokiniai surašo 15 žodžių, kurie jiems siejasi su žodžiu „draugystė“. Jei mokytoja pateikia idėjų, vaikai į jas atsižvelgia. Mokiniai apsikeičia lapais ir parašo prie esamų žodžių kitus žodžius. Kartais gali pasiklausti draugų arba pažiūrėti, ką jie rašo. Jei mokiniui kyla klausimų, jis kelia ranką. Mokiniai apsikeičia lapais ir apibraukia įdomiausias žodžių poras. Kai sulaukia mokytojos komandos, vėl keičiasi lapais ir sugalvoja sakinius. Kai visa klasė baigia daryti darbus, pristatomi sugalvoti sakiniai.

	mintyse, kai perskaitomas pirmasis žodis. Kol mokiniai rašo, mokytoja vaikšto per klasę. Jei vaikas nesupranta, pedagogė paaiškina. Mokiniam sudarius žodžių poras, mokytoja prašo vėl pasikeisti lapais su kitais klasės nariais (neturi kartotis) ir pabraukti 3 įdomiausias žodžių poras. Kol mokiniai apibraukia poras, mokytoja vaikšto per klasę. Jei vaikas nesupranta, pedagogė paaiškina. Galiausiai mokytoja pasako, kad dar kartą reiks keistis, kad iš žodžių porų būtų galima sukurti sakinį/sakinį. Po sakinių kūrimų mokytoja paprašo garsiai perskaityti savo sugalvotus sakinius. Kartu su mokiniais apibendrinama, kas yra draugystė, kokios yra jos formos.	Mokiniai pateikia savo idėjas, kaip jie supranta draugystę po to tos pamokos.
Baigiamoji dalis		
5 min.	Pamokos pabaigoje mokytoja klausia mokinių, kaip jiems sekėsi dirbti pamokoje? Kas buvo sunkiausia? Kas labiausiai patiko?	Mokiniai dalinasi savo išmoktomis žiniomis bei patirtimi.

7 priedas. Lietuvių kalbos pamokos planas (taikytas bendrojo lavinimo pradinėje mokykloje)

Pamokos struktūra	Pedagogo veikla	Mokinių veikla
3 min.	Laukiama, kol vaikai nurims ir pradeda pamoką. Kai klasėje tampa tylu, mokytoja taria: - Kartą gyveno senelis ir senelė. Jie turėjo mažą ožkelę... Tada yra klausama mokinių, iš kokio teksto jie yra girdėję tokią pradžią. Mokytoja pagiria tuos, kurie pasako, jog tai pasaka. Tokiu būdu įvedama į pamoką. Mokytoja supažindina, jog pamokoje mokiniai mokysis apie pasaką, prisimins jos sudedamąsias dalis.	Mokiniai susėda į vietas, nutyla ir klausosi mokytojos. Mokiniai reiškia savo mintis, bando atsakyti, jog tai pasakos pradžia.
10 min.	Pasitelkiamas minčių lietaus metodas. Pedagogė klausia: • kas yra pasaka? • kas būdinga pasakai?	Mokiniai, remiantis savo patirtimi, atsako į mokytojos pateiktus klausimus.

10 min.	• ar turite savo mėgstamiausių pasakų? Mokytoja išklauso nuomonių ir galiausiai apibendrina mokinių mintis ir pristato apie pasakos žanrą. https://www.youtube.com/watch?v=TtIJrccmXNM&ab_channel=Lietuvi%C5%A1kifilmukaivaikams-ANIMOTUKOTV Mokytoja praneša, kad dabar bus pasaka apie Saulę ir Mėnulį. Prieš paleidžiant vaizdo įrašą, mokytoja prašo mokinių, kad atkreiptų dėmesį į jos pateiktus klausimus: • Kokie veikėjai buvo pasakoje? • Kas atsitiko tarp saulės ir mėnulio? Paleidžiamas pasakos vaizdo įrašas. Mokytoja stebi mokinių elgesį – tie, kas triukšmauja, bando nuraminti. Po pasakos vyksta nagrinėjimas, mokytoja klausia: • Kodėl šis kūrinys yra priskiriamas pasakai? • Kokie buvo pagrindiniai pasakos veikėjai? • Kas įvyko tarp Saulės ir Mėnulio? • Kodėl nepavyko susitarti? • Kas buvo Saulės ir Mėnulio teisėjas? • Kas yra Perkūnas? • Kaip manote, ko moko ši pasaka? Po diskusijos mokytoja apibendrina, jog reikia mokėti pasidalinti, nebūti gobšiam. https://www.vaikams.lt/pasakos/ziogas-ir-skruzdele.html Pedagogė praneša, jog reikia pasiimti darbalapius, kuriuose yra antra pasaka „Žiogas ir Skruzdėlė“. Mokytoja paskiria mokinius, kurie perskaito pasaką garsiai. Skaitoma po kelis sakinius. Mokytoja pristato užduotį, kurioje mokiniai turės sugalvoti pasakos pabaigą ir ją užrašyti į darbalapį. Užduotis atliekama porose arba individualiai. Vėliau pabaigomis pasidalinama su bendraklasiais. Mokytoja parodo, kokia iš tikrųjų buvo pasakos pabaiga. Galima patarti, kaip skirtingai kiekvienas žmogus gali pabaigti pasaką.	Aktyviai įsitraukia į pamoką. Mokiniai išklauso mokytojos, gali kilti triukšmas, pasiruošia klausymui bei žiūrėjimui. Mokiniai klauso ir žiūri pateiktą vaizdo įrašą. Mokiniai stengiasi atsakyti į mokytojos pateiktus klausimus taip, kaip jie suprato pačią pasaką. Mokiniai pasiima darbalapius. Paskirti mokiniai skaito tekstą garsiai, o kiti seka tekstą. Vaikai išklauso mokytojos užduoties pristatymą. Išsirenka, kokių būdu nori atlikti užduotį ir pradeda galvoti, kokia gali būti pasakos pabaiga, o tada viską užrašo raštu. Savo pasakos pabaigomis vaikai dalinasi su visais.
5 min.	Pamokos pabaigoje mokytoja klausia mokinių, ko jie šiandien išmoko pamokoje? Kas buvo sunkiausia? Kas labiausiai sudomino juos?	Mokiniai dalinasi savo išmoktomis žiniomis bei patirtimi.

8 priedas. Lietuvių kalbos pamokos planas (taikytas užsienio lituanistinėje mokykloje)

<i>Pamokos struktūra</i>	<i>Pedagogo veikla</i>	<i>Mokinių veikla</i>	<i>Metodinės / Organizacinės pastabos</i>
<i>Įvadinė dalis</i>			
15 min	Pristato vaikams pagrindinę šios dienos pamokos mintį – Kalėdinių trioletų kūrimas. Kompiuterio ekrane vaikams parodo kelis trioletų pavyzdžius (šiuo atveju - K. Binkio eilėraščiai ir mokytojos kūryba).	Padedami mokytojos analizuoja eilėraščius, juos garsiai skaito bei bando atrasti trioletų tipo eilėraščio išskirtinumus – pasikartojančios eilutės. Kartu prisimena, ką apskritai žino apie eilėraščius – kuo jie skiriasi nuo paprasto teksto (rimavimas).	Aguonulės 1. Ugniaspalvės aguonėlės 2. Po rugius visur liepsnojas 3. Lyg išklydę dausos vėlės. 4. Ugniaspalvės aguonėlės. 5. Visas kraštas — vienos gėlės! 6. Ar čia žemė, ar čia rojus? 7. Ugniaspalvės aguonėlės 8. Po rugius visur liepsnojas Kaunas, 1920 Kad vaikams pavyktų geriau pamatyti trioletų išskirtinumus, galima pamėginti pabraukti pasikartojančias eilutes kompiuterio ekrane.
<i>Pagrindinė dalis</i>			
25 min	Kadangi pagrindinis pamokos tikslas – Kalėdiniai trioletai, mokytoja padeda vaikams sukonzentruoti mintis į Kalėdų laikotarpį paprašydama ant lapo užrašyti kuo daugiau daiktavardžių, susijusių su Kalėdomis, šventėmis, žiema. Dar kartą prisimenant trioletų struktūrą, pedagogė paskatina ant lapo užsirašyti 8 skaičių eilutes skirtingomis spalvomis pasižymint tas, kurios turėtų būti vienodos. Mokytoja nuolat pasitikslina, kaip kam sekasi, padeda atrasti tinkamus rimavimui žodžius, atsako į kylančius klausimus ir drąsina kurti.	Vaikai ant lapo rašo galvoje kylančius žodžius, kurie būtų susiję su Kalėdomis, šventėmis, žiema. Vėliau, mokytojos paraginti kiekvienam žodžiui prideda būdvardį arba veiksmažodį. Šiuos žodžių junginius vėliau panaudosime trioletui. Žinodami pagrindinę trioletų struktūrą vaikai mėgina kurti savo Kalėdinius trioletus. Pirmiausia užrašdami pasikartojančias eilutes, vėliau papildydami eilėraščių kitų eilučių tarpais. Nepamirštame sugalvoti ir pavadinimo savo eilėraščiui.	Mėnulio naktį apšviestas Ledokšniais pasipuošė miestas Pasaulis paskendo rūke. Mėnulio naktį apšviestas, Puriųjų snagių palietas Žmogus nužygiavo gatve. Mėnulio naktį apšviestas Kalėdų sualukė šis miestas... M. Vilutytė • SUKURK SAVO TRIOLETĄ 1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6..... 7..... 8..... Kompiuterio ekrane tuo metu rodomas tuščias trioletų šablonas ir Kalėdinio trioletų pavyzdys.
<i>Baigiamoji dalis</i>			

5 min	Išklausoma mokinių kurtų trioletų, pagiria už puikiai atliktą darbą. Paragina savo kūrinius pasidalinti su artimaisiais, pavyzdžiui, užrašyti Kalėdiname atviruke.	Perskaito savo kurtus trioletus.	
-------	--	----------------------------------	--